

Dejiny

Dúbravky

Oblasť Bratislavskej brány od hradného kopca po sútok Dunaja a Moravy bol odjakživa križovatkou obchodných ciest a civilizačných prúdov. Medzi najvýznamnejšie diaľkové ťahy patrila Jantárová cesta smerujúca od Aquileje pri Jadranskom mori cez Carnuntum (pri Hainburgu) pozdĺž rieky Moravy až k Baltickému mo-

ru a Dunajská cesta križujúca sa s ňou pri sútoku Dunaja s Moravou pod Devínskou skalou. Len štyri kilometre odtiaľto sa nachádza v katastri Dúbravky v polohe Veľká Lúka (200 m n. m) jedna z najvýznamnejších archeologických lokalít nielen Slovenska ale i stredného Podunajska.

Dúbravka

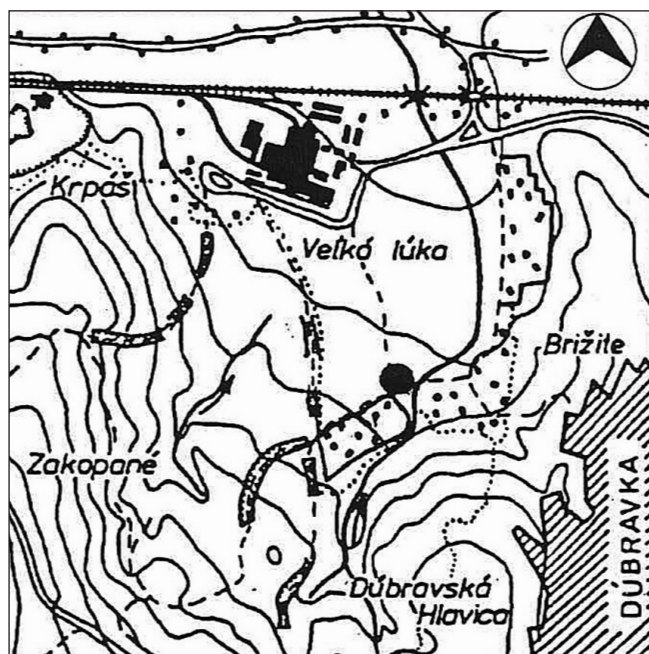
Hoci ojedinelé nálezy laténskej a slovanskej keramiky z Veľkej lúky spomína už prof. Ján Eisner, na lokalitu upozornil opäť až koncom 70-tych rokov minulého storočia literárny historik Oskár Čepan, ktorý na pooranom poli spozoroval značnú koncentráciu úlomkov rímskej strešnej krytiny.

od praveku po včasný stredovek

Opäť sa potvrdilo, že v archeológii býva matkou nejedného objavu náhoda. Hoci ojedinelé nálezy laténskej a slovanskej keramiky z Veľkej lúky spomína už prof. Ján Eisner, na lokalitu opäť upozornil až koncom 70-tych rokov 20. storočia literárny historik Oskár Čepan, ktorý na

pooranom poli spozoroval značnú koncentráciu úlomkov rímskej strešnej krytiny. Zisťovací výskum Archeologického ústavu SAV pod vedením Dr. Títusa Kolníka, DrSc. prerástol po odkrytí základov rímskej architektúry v roku 1982 do systematického tímového výskumu. V roku 1985 a v rokoch 1988-93 sa na vedení výskumu podieľal aj Kristián Elschek, autor príspevku. Do roku 1993 bola plošným odkryvom preskúmaná len menšia časť náleziska, avšak terénnou prospekciou, leteckým prieskumom a zisťovacou sondážou bol zistený rozsah lokality.

Plánik Veľkej Lúky. Centimeter na mape znamená v skutočnosti 250 metrov.

VEĽKÁ LÚKA

Nálezisko je situované v kotlinku vytvorenej zalesnenými svahmi Devínskej Kobyly (514 m n. m), Dúbravskej Hlavice (357 m n. m) a na východe hrebeňom Brižité (256 m n. m). Kotlina je otvorená len smerom na sever a severozápad a tak poskytuje ochranu pred vetrami dujúcimi cez Bratislavskú bránu. Plynule prechádza do širokých priestorov Pomoravia Záhorskej nížiny. Lokalitu z južnej a východnej strany obteká Veľkolúcky potok. Približne v strede kotliny sa nachádza rákosím zarastená depresia, možno v minulosti využívaná ako jazierko. V južnej časti kotliny vyviera silný prameň – výdatný zdroj pitnej vody. Dostatok vody, ornej pôdy, blízky les - zdroj dreva, pasienky

a ochrana pre vetrami oddávna poskytovali mimoriadne výhodné podmienky pre život.

LOVCI A ZBERAČI

Najstaršími obyvateľmi Veľkej Lúky boli lovci z konca staršej doby kamennej (cca 10 000-8000 pred Kr.) a lovci a zberači strednej doby kamennej (8000-6000 pred Kr.). Keď približne v 8. tisícročí pred Kr. nastalo zlepšenie klímy pomalým zvyšovaním priemernej teploty, menila sa postupne aj fauna a flóra. Mamuty a srstnaté nosorožce vystriedala malá a stredná divina. Kolektívny lov bol vystriedaný individuálnym, pričom hlavnou lovnou zbraňou sa stal luk a oštep. Najvyhľadávanejšou lovnou zverou bol srnec, jeleň a diviak, no stále väčší význam nadobúdala rybolov a zber plodov. Na Veľkej Lúke boli zistené dve usadlosti zo strednej doby kamennej. Slúžili zároveň ako ateliéry na výrobu kamennej štiepanej industrie, ktorej sa tu našlo takmer tristo kusov. Popri polotovarochoch, úštepoch a jadrách sa našli aj hotové nástroje: čepele, rydlá a škrabádlá. Surovinou na ich výrobu boli radiolarity, rohovce a ojedinele podkrakovský pazúrik. Ľudia strednej doby kamennej bývali v príbytkoch ľahkej konštrukcie vhodných na časté sťahovanie, v zimných mesiacoch sa uchýľovali do jaskýň alebo pod skalné previsy.

ĽUD MLADŠEJ A NESKOREJ DOBY KAMENNEJ

Ľudia sem prichádzajú opäť až v mladšej dobe kamennej a osídlenie pokračovalo aj v neskej dobe kamennej. Najprv sa tu usadili nositelia lengyelskej kultúry (asi 3500-2900 pred Kr.). Roľnícke obyvateľstvo v tomto období bývalo prevažne už v menších zahĺbených i nadzemných obydlíach a popri pestovaní obilnín sa rozvíjal chov dobytka a pastierstvo. Unikátnymi nálezmi z obdobia ludanickej skupiny, patriacej na záver lengyelskej kultúry, sú dva žiarové urnové hroby. V jednom z nich uložili spálené pozostatky nebožtíka do zeme a prekryli misou obrátenou hore dnom. Ojedinelé nálezy pochádzajú z čiastočne súčasnej a následnej skupiny Bajč-Retz (asi 2900-2800 pred Kr.) s keramikou zdobenou brázdovým vpichom. Dôležitý vývojový úsek neskej doby kamennej v strednej Európe zaberá tzv. bádenská kultúra (asi 2800-2400 pred Kr.). Na Veľkej Lúke sa podarilo odkryť rozsiahlu osadu ktorá vznikla v jej najstaršom stupni - v období tzv. boľerázskej skupiny. Zaujímavú nálezovú situáciu poskytla napr. aj jama kruhového pôdorysu s kolmými stenami. Na dne ležala mohutná lebka tura a časti rozbitých ná-

Ako vyzerali najstarší obyvatelia Veľkej Lúky

Kto boli najstarší obyvatelia Veľkej Lúky, ako vyzerali, akou rečou rozprávali? Boli to podobní lovci mamutov ako v Předmostí pri Přerove? Áno, boli to ich potomkovia. Nedávne nálezy zo stavby tunela pri Botanickej záhrade dokazujú, že mamuty tu žili, prečo teda nepredpokladať aj ich lovcov?

Naši praprapradkovia boli ľudia, ktorí sa utváraním kostry, proporciami končatín, telesnou veľkosťou a stavbou mozgu v podstate zhodovali s človekom dnešného typu. Ich ruky boli schopné vyrábať dokonalé kamenné nástroje a zbrane.

O podobe nášho predka z Veľkej Lúky si môžeme urobiť predstavu podľa malby svetoznámeho českého ilustrátora Zdeňka Buriana

Ovládali plynulú artikulovanú reč v našom slova zmysle, ale zrejme sa nikdy nedozvieme, ako slová z ich úst zneli, k akej jazykovej prarodine ich priradiť.

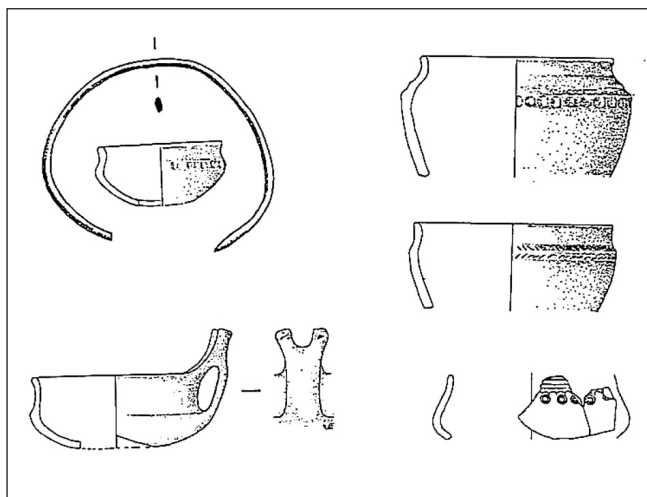
dob. Vzhľadom na analógie z viacerých lokalít nemožno vylúčiť jej obetnú kultovú funkciu. Osada boľerázskej skupiny i klasickej bádenskej kultúry významne dopĺňa obraz v rámci sídelnej aglomerácie, ktorej súčasťami boli aj súveké sídliská na Devíne, v Devínskej Novej Vsi, v Bratislave – Starom meste, na bratislavskom Hradnom vrchu a i. Okrem keramiky, medzi ktorou upútajú poháriky s uškom vytiahnutým nad okraj, sa našli štiepané kamenné nástroje, kamenné sekerky a zvieracie kosti.

Po odchode ľudu bádenskej kultúry nebola lokalita až do 5. stor. pred Kr. trvalejšie osídlená. Náleziská z bronzovej i staršej železnej doby sa však zistili aj na Devíne a v Devínskej Novej Vsi.

Prelom staršej a mladšej železnej doby v 5. stor. pred Kr. znamená začiatok takmer nepretržitého, osemnásť storočí dlhého časového úseku osídlenia Veľkej Lúky, ktoré trvá až do 13. stor. po Kr. Počas neho sa tu vystriedali takmer všetky historicky známe etniká, ktoré postupne osídľovali západné Slovensko a oblasť stredného Podunajska: Kelti, Rimania, Germáni (najmä kmene Kvádov, Markomanov a pravdepodobne aj Langobardov) a Slovania.

KELTSKÁ EXPANZIA

V priebehu 5. stor. pred Kr. sa z kryštalizačného jadra keltských kmeňov na strednom Porýní šíri tzv. laténska kultúra, ktorá na prelome 5.-4.stor. pred Kr. už zaberá územie od východnej Francie po západné Slovensko a od Stredozemného mora po severné Nemecko. Nálezy z lokality, patriace prvému u nás historicky známemu etniku – Keltoom, sú o to významnejšie, že na Slovensku je to

Výber nálezov z včasnoláténskeho objektu na Veľkej lúke. Súbor keramiky z objektu dopĺňuje bronzový náramok a hlava kanca z hlíny.

Vládovia ohňa

Pred dvetisícpäťsto rokmi sa na Veľkej Lúke objavili Kelti – prvé známe etnikum na Slovensku. Boli mimoriadne zručnými remeselníkmi, dokázali taviť meď a cín a vyrábať tak bronz – zliatinu so „zázračnými“ vlastnosťami pripomínajúcu svojím leskom zlato. Túto zliatinu z 10 percent cínu a 90 percent medi možno ľahšie spracovať ako meď, je tvrdšia a odolnejšia, umožňu-

Po Keltoch zostali na území veľkej Bratislavy zachované viaceré sídliská. Jedno z nich sa nachádzalo aj v Dúbravke na Veľkej Lúke.

je vyrábať väčšie predmety v zložitejších tvaroch. Roztavený kov v správnom pomere sa nalia do viacdielnej formy zahrabanej v zemi a po vychladnutí sa odliatok vybral. Po odstránení zatečených zvyškov kovu sa výrobok mohol cizelovať a leštiť až do zlatového lesku.

Ložiská medi a predovšetkým cínu sú dosť vzácne, ale pri Dúbravke sa križuje Jantárová cesta s Dunajskou. Takto sa sem mohol dostať bretónsky cín či baltický jantár.

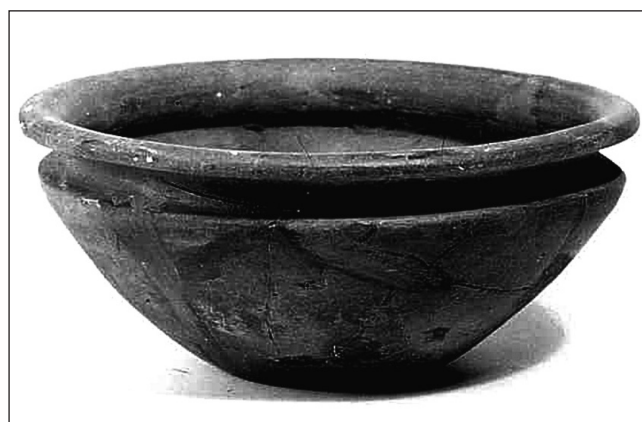

Letecký pohľad na centrálnu časť archeologickej lokality Veľká Lúka počas výskumu v roku 1988. O skutočnej rozlohe územia si môžeme urobiť predstavu podľa auta v krúžku.

zatial prvé systematicky skúmané sídlisko z obdobia príchodu tohto etnika na naše územie okolo prelomu 5. a 4. stor. pred Kr. Výskum umožnil nazrieť do ich spôsobu života, konštrukčných zvláštností zahĺbených obydlí a materiálnej kultúry, ktorá je silne ovplyvnená predchádzajúcou halštatskou kultúrou. Jedna zo zemníc (objekt 121/92) zaberala plochu 23 m², zachovaná hĺbka bola 1-1,2 m, na dlážke pri stene bolo ohnisko. Súbor keramiky

z objektu dopĺňa bronzový náramok a hlava kanca z hliny. Kelti možno nakrátko prerušili svoj pobyt na Veľkej Lúke v 3. stor. pred Kr., aby sa sem začiatkom 2. stor. pred Kr. vrátili. Vtedy, keď Keltom patrila už väčšina Európy, boli na vysokom stupni civilizácie, poznali hrnčiarsky kruh, tavili rudu v železiarskych peciach a používali bohatú škálu nástrojov a náradia. Tieto sa v takmer nezmenenej forme vyrábajú dodnes. V 2. - 1. stor. pred Kr. budovali silné strediská moci a obchodu

- oppidá. Tu sa sústreďovala špecializovaná remeselná výroba: šperkárstvo, železiarstvo a mincovníctvo. Významné oppidum s mincovňou o rozlohe vyše 60 ha sa rozkladalo v centre Bratislavy, iné stredisko s vyspelou šperkárskou výrobou sa na-

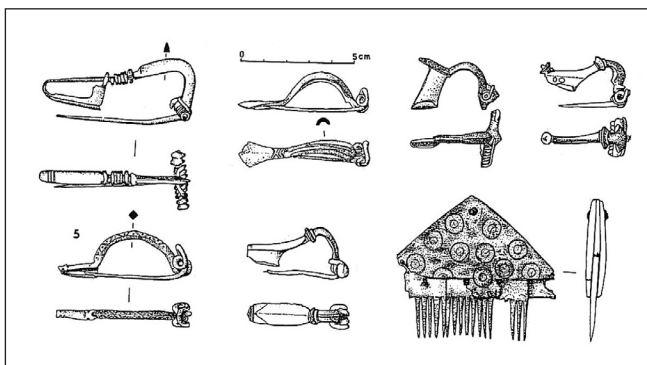
Laténska miska z 2. stor. pred Kr. bola nájdená v dvojkolovej polozemnici spolu s úlomkami sklenených náramkov a sponami

chádzalo na Devíne či oproti na Rakúskej strane v Hainburgu. Vzhľadom na zastavanosť Bratislavy je skúmanie jednej z rozsiahlych osád patriacich pod správu týchto stredísk veľmi dôležité.

V 2. - 1. stor. sa v polozemniciach dvojkolovej konštrukcie s rozmermi cca 4 x 5 m (pozri str. 41) vyskytovali časti nádob, úlomky sklenených náramkov a spínadlá šatu - spony. Ako zásobnice slúžili 50-60 litrov veľké nádoby zakopané do zeme. Medzi rokmi 55-44 pred Kr. Dáci vedení Burebistom spôsobili zánik bratislavského oppida a pravdepodobne o niečo skôr bola Keltmi opustená aj Dúbravka. Ich posledné zvyšky našli útočisko na Devínskej skale kde sa dočkali začiatku nového letopočtu.

RIMANIA A GERMÁNI

Krátko po zlome letopočtu prichádzajú do priestoru Bratislavskej brány germánske kmene, ktoré asimilovali zvyšky Keltov. Začína rímska doba, ktorá trvá až do poslednej tretiny 4. stor. po Kr., keď ju vystriedala doba sťahovania národov (375 po Kr. až 6. stor.) Germáni tu v bezprostrednej blízkosti rímskej provincie Panónia (vznikla medzi r. 12-9 pred Kr. na juh od stredného Dunaja) sídlili nepretržite od 1. po zač. 5. stor. po Kr. Na lokalite sa počas doby rímskej dajú rozlíšiť tri jasne definovateľné časové fázy I.-III. (I.-1. stor., II.-3. stor., III.-4.

Bronzové spony, ihlice a kostený hrebeň z doby rímskej

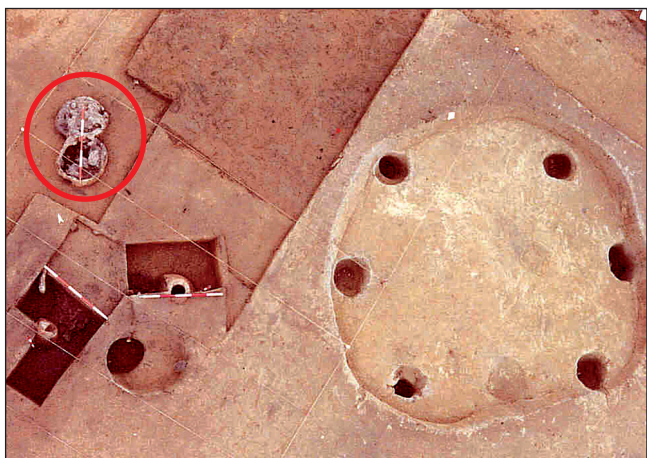
Ukážka nálezov ručne zhotovenej germánskej keramiky z 1. stor. zdobenej ryhovaním a prstovaním

Chronológia osídlenia Veľkej Lúky

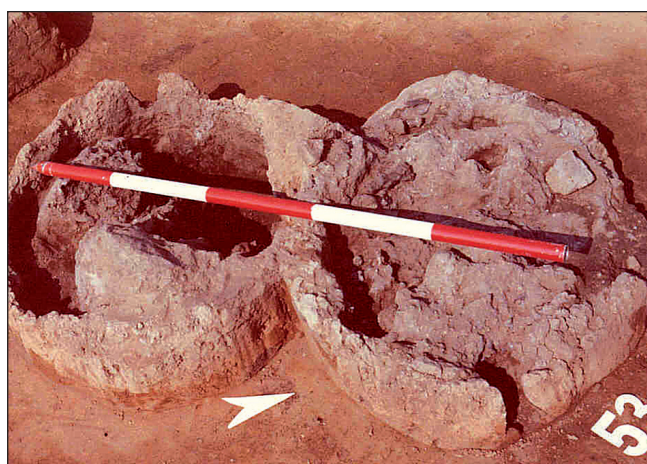
Rok	Obdobie	Kultúra, etnikum	Osobnosti		
-10000	staršia kamenná doba (neskorý stupeň)	kultúry staršej a strednej kamennej doby			
-9000					
-8000	stredná kamenná doba				
-7000					
-6000	mladšia kamenná doba	kultúry s lineár. keramikou			
-5000		lengyelská kultúra			
-4000					
-3500	neskorá kamenná doba	bádenská kultúra		Gilgames	
-3000					
-2500	bronzová doba	kultúry bronzovej doby		Chufév (Cheops)	
-2000					
-1500	železná doba	Kelti	Chamurapi		
-1000			staršia	Homér	
-500			mladšia	Alexander Veľký	
-400				Caesar	
-300				Dákovia	Augustus
-200				Nero	
-100	rímska doba	Rimania a Germáni (Markomani, Kvádi a iní)	Traianus		
0			M. Aurelius		
100	staršia		Constantinus		
200					
300	mladšia		Attila		
400					
400	sťahovanie národov	Góti, Húni, Longobardi, Slovania a iní			
500	slovanské obdobie	Slovania	Samo		
600			včasnoslavan. predveľkomorav. veľkomoravské poveľkomorav.	Pribína	
700			Avari	Svätopluk	
800				Štefan I. Svätý	
900	obdobie uhorského štátu				
1000					
1100					
1200					
1300					

stor. až zač. 5. stor.), ktoré svedčia o diskontinuite osídlenia tunajšieho sídliska.

Na sídlisku zo staršej rímskej doby (1. stor. po Kr.) ako obydlia slúžili čiastočne zahĺbené polozemnice s dvoj- alebo šesťkolovou konštrukciou. Ich steny boli vypletané tenšími konármi a omazané hlinou, na strechy boli použité zviazané stebľa rákosia alebo slamy. Germánsku keramiky z 1. - 2. stor. reprezentujú ručne zhotovené nádoby z jemného materiálu so silne lešteným povrchom, niekedy zdobené ozubeným kolieskom alebo nádoby z hrubšieho materiálu zdobené hrebeňovitými

Pozostatky železiarskej dielne na tavenie rudy a šesťkolová polozemnica. V krúžku kuželovité pece.

Detail pece. V ich spodnej časti sa nachádzal železiarsky odpad - struska a popol premiešaný s uhlíkmi.

ryhami a oblúkmi, prípadne prstom a nechťom vtlačanými jamkami. Na spínanie šatu slúžili bronzové spony a ihlice. Súčasťou osady z 1. storočia bola aj železiarska dielňa na tavenie rudy. Doteraz bolo preskúmaných 11 železiarskych redukčných pecí, ktoré sú zatiaľ prvými systematicky skúmanými objektmi tohto typu na juhozápadnom Slovensku. V pracovnej jame medzi trojicou pecí kuželovitého tvaru o výške približne 120 cm sa našla skládka ešte nevytavennej kvalitnej rudy - hematitu. V spodných častiach pecí sa nachádzal odpad

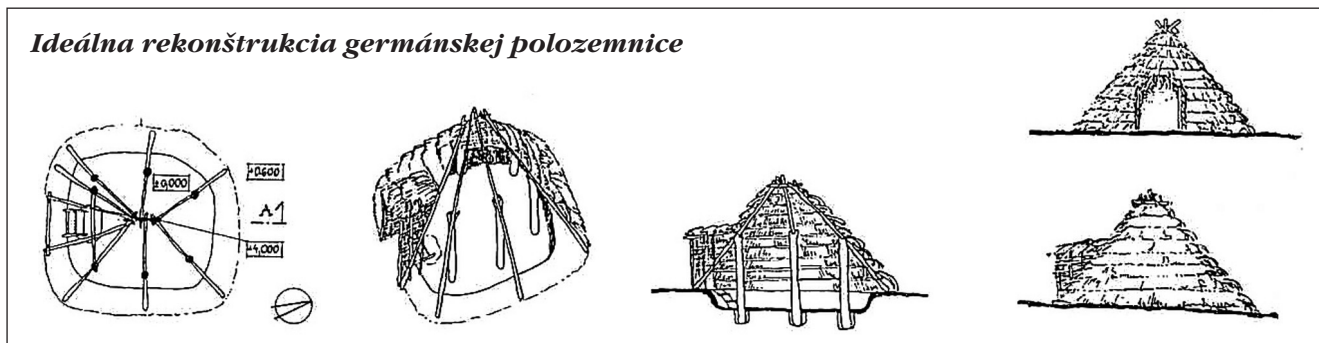
Prekvapenie na „rímsky spôsob“

Prekvapením výskumnej sezóny 1993 bolo zistenie časti rozmernej nadzemnej stavby, ktorej dlážka bola zhotovená rímskou technikou z dvoch vrstiev. Naspodku boli poukladané úlomky väčších fragmentov tegúl, na ktoré bola naliata vápenná malta. Na maltovej dlážke ležala bronzová nádoba a provinciálno-rímska miska. Na dlážke i v nej boli zaliate fragmenty germánskej i provinciálnej keramiky, bronzové kovania, úlomky vzácnych mozaikových skiel, minca caesara Crispa (317-326) a i. Rímska nadzemná stavba otvára novú problematiku koexistencie Rimanov s Germánmi už dávno po zániku rímsko-germánskej usadlosti „villa rustica“ v dobe okolo polovice 4. stor. V tom čase germánske osídlenie dosiahlo svoj najväčší rozsah. Riešenie problematiky vzájomných vzťahov a kontaktov týchto dvoch etník i prípadné objavenie ďalších rímskych stavieb na lokalite v 3.-4.stor., to sú prvoradá úlohy pre budúci výskum. Môžu značnou mierou osvetliť nielen celkovú politickú a hospodársku situáciu v stredodunajskom priestore, ale priniesť aj nové poznatky k celkovej filozofii zahraničnej politiky Rímskeho impéria na hraniciach i v predpolí rímskej hranice „Limes Romanus“.

po tavbe - železité struskové zliatky a popol premiešaný s uhlíkmi. Podľa pokusných taviieb z Čiech a Poľska sa v podobných peciach mohlo počas jednej tavby získať 3-5 kg kujného železa. Pece boli jednorázové, po úspešnej tavbe bola šachta rozobratá a vytavené železo následne spracované v kováčskej dielni. Uhlíky z pecí pochádzajú z dubového, menej bukového a javorového dreva. Južne od sídliska zo staršej doby rímskej sa nachádzalo súveké pohrebisko, z ktorého sa doteraz podarilo preskúmať len jeden žiarový urno-

Ideálna rekonštrukcia laténskej polozemnice

Ideálna rekonštrukcia germánskej polozemnice

vý hrob. Vo veľkej misovitej popolnici zdobenej hrebeňovaním sa našiel popol a nedokonale spálené zvyšky ľudských kostí.

V mladšej rímskej dobe a na začiatku sťahovania národov (4. stor. až zač. 5. stor.) germánske osídlenie zaberá niekoľkohektárový areál, pričom šesťkolové polozemnice sú usporiadané do radov. Vchod do obydlí sa nachádzal na záveternej južnej strane. Vo výplni objektov sa popri početnej germánskej i rímsko-provinciálnej keramike nachádzali rímske mince, spínadlá šatu – spony, kostené hrebeňe, zámky, kľúče, úlomky sklenených nádob a i. V tomto období sa objavuje aj domáca, na kruhu vytáčaná keramika misovitých foriem. Ručne vyrábaná keramika postupne stráca výzdobu, najčastejšie sú zastúpené hrncovité a misovité nádoby. Zo zvyškov potravy sa zachovali početné kosti domácich zvierat, zriedkavejšie sú kosti diviny. Úlomky výmazu stien obydlí s odtlačkami konárov obsahovali i klásky pšenice, jačmeňa a prosa.

RÍMSKO-GERMÁNSKA VIDIECKA USADLOSŤ

Vlastným podnetom k systematickému výskumu polohy bol objav najlepšie a najcelistvejšie zachovanej rímskej architektúry na Slovensku. Základy stavby spolu s časťou nadzákladového muriva dosahujú až 150 cm a tvoria pôdorys o rozmeroch asi 13 x 11 m, pričom sa k nemu z troch strán pripájajú tri polkruhové apsidy rozličnej veľkosti. Základové murivo o hrúbke 56-62 cm bolo budované na rímsky spôsob z troch vrstiev šikmo ukladaného lomového kameňa, každá o hrúbke jednej rímskej stopy. Ako spojivo slúžila kvalitná rímska malta. Podľa analógií z územia rímskych provincií sa stavba dá interpretovať ako vyprojektovaný a v základoch postavený rímsky kúpeľ okružného typu bežný v mladšej rímskej dobe. Apsidy mali slúžiť ako bazéniky na studenú (frigidarium), teplú (tepidarium) a horúcu (caldarium) vodu, dva prilehlé priestory na teplý a horúci vzduch, priestor v tvare L mal slúžiť ako šatňa alebo prezliekáreň. V zasype kúpeľa sa popri stavebnom kameni zo

zrútených stien a úlomkoch viacfarebnej omietky nachádzali tisícky fragmentov rímskej strešnej krytiny (teguly – škridlice a imbrexy – korýtka). Absencia celých exemplárov svedčí o ich exploatacii a sekundárnom využití v neskoršom období. Strešná krytina bola dovezená zo súkromnej dielne v Panónii, najskôr z Carnunta (Altenburg) alebo Vindobony (Viedne), odkiaľ pochádzajú aj analógie k dvom zatiaľ známym kolkovaným tegulám z areálu stavby s menami výrobcov SEP(timii) VITa(lis) a CENT KARVS. Zaujímavým zistením bolo, že v architektúre chýba podpodlažné vykurovanie tepidaria a caldaria bežného v kúpeľoch v rímskych provinciách. Rímsky architekt pravdepodobne, zo zatiaľ neznámych dôvodov, musel zmeniť pôvodný projekt a upraviť stavbu ako – v našich podmienkach – unikátny obytný objekt s prevádzkovaním len studeného kúpeľa. Nálezy získané z interiéru architektúry sú dôležité pre jej datovanie. Patria sem najmä: rímska keramika, viacfarebné mozaikové sklo, bronzové spony, zlomky vínného pohára z Trieru (Augusta Treverorum), mince cisárov Alexandra Severa (222-235) až Galliena (253-268) a i. Takéto stavby, ktoré slúžili v provinciách ako kúpeľ, boli na rímskom vidieku súčasťou civilných usadlostí typu „villa rus-

Rímsky kúpeľ na Veľkej Lúke v čase archeologického výskumu v roku 1988.

tica“. Tieto rímske „vidiecke usadlosti“ o rozsahu až desiatok hektárov boli vysokoproduktívne samostatné jednotky, ich súčasťou popri kúpeli boli zvyčajne aj sídlo hospodára, svätyňa, hospodárske stavby a i.

Mimoriadny význam architektúry - kúpeľa nespočíva len v jej nezvyčajne dobrej zachovalosti, ale predovšetkým v jej kultúrno-historických súvislostiach. Takmer celé územie Slovenska s výnimkou malého územia zadunajskej časti Bratislavy (Gerulata-Rusovce) ležalo už na území barbarika za pevnými hranicami Rímskej ríše „Limes Romanus“. Medzi rokmi 166-180 po Kr. vtrhli viaceré germánske kmene na územie Panónie. Rímske légie len s veľkým vypätím síl, po dlhotrvajúcich bojoch, vytlačili Germánov opäť za Dunaj. V zmysle mieru uzavretého medzi cisárom Commodom a Germánmi v roku 180 po Kr. bola Rimami odvtedy kontrolovaná 7 až 14 km široká zóna v predpolí panónskeho limitu. Rimania si pravdepodobne v čase nebyvalej hospodárskej prosperity Panónie za Severovcov (Septimius Severus bol v roku 193 po Kr. vyhlásený v Carnunte za cisára) uvedomili nutnosť zabezpečenia dostatku potravín pre centrum Hornej Panónie - Carnuntum. To bolo hlavným dôvodom plánovaného využitia 14-kilometrovej zóny v úrodnej oblasti južného Pomoravia pre poľnohospodárske účely. Na Veľkej Lúke, vzdalenej asi 5 km od Carnunta, boli veľmi vhodné podmienky pre vznik veľkostatku typu „villa rustica“. Pravdepodobne tu usadlosť spomenutého typu vznikla v priebehu 1. tretiny 3. storočia. Popri architektúre kúpeľa to dokladajú aj zvyšky 80 m východne od kúpeľa preskúmanej rímskej halovej stavby o pôdoryse cca 14 x 12 m. Jej strecha bola, podobne ako u kúpeľa, budovaná z rím-

V súčasnosti sú základy rímskeho kúpeľa zadržované a sprístupnené verejnosti.

Limes Romanus

Hranica, ktorá oddeľovala od seba dobre organizované a civilizačne vyspelé rímske impérium a „zaostalé barbarské kmene“, sa nazývala Limes Romanus alebo jednoducho limes. Na území strednej Európy ho tvorila strategická prekážka - veľtok Dunaja. Hranice Rímskej ríše presahovali na územie dnešného Slovenska len minimálne, no v istých obdobiach sa rímske lé-

Priebeh rímskej hranice v strednej Európe:

- **podunajský limes a cesta**
- **dácky limes**
- **Jantárová cesta**
- **legiónárske tábory**
- **oporné body**

gie dostávali hlboko do vnútrozemia, o čom svedčí napríklad nápis na trenčianskej skale, donedávna pokladaný za najstarší súvislý text nájdený na sever od Dunaja. Pred dvoma desaťročiami však bola pri rekonštrukcii kostola v Boldogu pri Senci objavená náhrobná stéla Quinta Atilia Prima, stotníka a azda i tlmočníka XV. légie, neskôr obchodníka, ktorý zrejme koncom I. storočia pôsobil na Jantárovej ceste. Nevieme, kde stéla pôvodne stála, do muriva románskeho kostola sa dostala tisíc rokov po svojom vzniku. Nápis je vlastne krátkym životopisom Quinta Atilia a je aj jedinečným prameňom k dejinám obchodu v Podunajsku.

ských tegúl a imbrexov, čo dokladajú ich fragmenty v zásype mohutných kolových jám o priemere asi 1 m. K datovaniu kolovej stavby do 3. stor. sa predbežne prihovára i minca Alexandra Severa.

V 2. tretine 3. stor. dochádza v nepokojnej ére nástupu vojenských cisárov k zhoršeniu rímsko-germánskych vzťahov a pravdepodobne krátko nato k zániku usadlosti. Súveké germánske sídlisko však jestvovalo naďalej. Stavba slúžila pravdepodobne na hospodárske účely, možno ako sklad obilia. Zatiaľ nevyriešenou otázkou ostáva, kto vidiecku usadlosť nechal vybudovať. Je možné, že to nebol Riman, ale rímsky veterán germánskeho pôvodu, ktorý pôvodne pochádzal z územia za limitom, a po skončení aktívnej vojenskej služby sa vrátil do svojej pôvodnej vlasti, aby tu vybudoval vidiecku usadlosť podľa rímskeho vzoru.

NAJSTARŠÍ SLOVANIA NA VEĽKEJ LÚKE

Mimoriadny význam pre naše národné dejiny má objavenie osady a súvekého urnového pohrebiska, ktoré patria najstaršej slovanskej vlne, ktorá sa okolo prelomu 5. a 6. stor. dostala na územie Bratislavy i strednej Európy. Dosiaľ sme mali síce početné nálezy, ktoré vypovedajú o význame nášho hlavného mesta v predveľkomoravskom a veľkomoravskom období (7. - 9. stor.), konkrétne doklady z počiatkov osídľovania Bratislavy Slovanmi nám však doteraz chýbali. Navyše zistenie sídliska i súvekého pohrebiska je výnimočné v každom dejinnom období. Naši najstarší predkovia z Dúbravky bývali v polozemniciach s rozmermi asi 3 x 3 m s kamennou pieckou v rohu (obr. dole). Zásoby si ukladali do obilných jám hruškovitého tvaru, aké sa používali ešte aj v minulom storočí. Približne 300 m na severozápad od sídliska bolo zistené pohrebisko, kde sa v rukou robených hrncovitých urnách nachádzali zvyšky nedokonale spálených ľudských kostí, v jednej z urien bol ako milodar vložený detský bronzový náramok s pečiatkovitými koncami. Z kultúrno-historického hľadiska sú

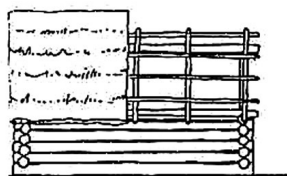
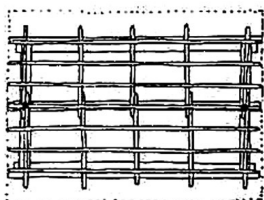
Plastika boha Priapa

Výnimočným nálezom z výskumu v Dúbravke je drobná bronzová plastika ithyfalického muža. Zobrazuje pravdepodobne Priapa - bôžika plodnosti, mužskej sily a ochrancu záhrad. Je významným dokladom keltsko-rímskeho synkretizmu v náboženských predstavách i umeleckom remesle.

V roku 1986 dúbavskú archeologickú lokalitu navštívili aj účastníci 14. Medzinárodného Limes-kongresu z Carnunta. Pri tejto príležitosti kremnická mincovňa vydala bronzovú jednostrannú medailu s nápisom *Villa rustica Dúbravka*, znázorňujúcu okrem pôdorysu rímskej stavby aj pokus o jej rekonštrukciu podľa návrhu akad. sochárky E. Cvenegrošovej.

Ideálna rekonštrukcia slovanskej polozemnice

významné nálezy niekoľkých fragmentov zriedkavej kolkovanej keramiky, ktoré sa našli v slovanskej polozemnici a popolniciach. Táto keramika sa ojedinele vyskytuje na miestach, kde mohlo dôjsť ku kontaktu včasných Slovanov s Germánmi, ktorí používali tento druh výzdoby. Podľa historických správ sa po roku 488 na územie Dolného Rakúska a Moravy dostávajú kmene Langobardov. Východnou hranicou bola rieka Morava, no ojedinele sa Langobardi v 6. stor. dostávajú aj na územie južného Záhoria, ktoré od prelomu 5. a 6. storočia postupne zaberajú slovanské kmene. Práve v Dúbravke mohlo prísť ku kontaktu oboch etník.

VELKÁ MORAVA A ZAČIATKY UHORSKÉHO ŠTÁTU

Veľká Lúka bola osídlená aj v období nášho prvého štátneho útvaru - vo Veľkej Morave i v veľkomoravskom období (9. - 10. stor.). Osadu tvorili nepravidelne usporiadané oválne polozemnice o rozmeroch približne 2,5 x 4 m s kamennou pieckou v rohu obydlia. Možno osada súvisela so slovanským sídliskom, ktoré sa nachádzalo na prudkom severovýchodnom svahu kopca medzi Dúbravskou studničkou a Bielymi skalami. Tu bola popri sídliskových objektoch iba rámcovo datovaných medzi 8. - 11. stor. odhalená obdĺžniková sklárka pec, postavená čiastočne z druhotne použitých rímskych tehál. Kolok XIV. légie s prírmením Antoniana z doby vlády cisára Caracallu (211-217) na fragmente teguly dovoľuje predpokladať v blízkosti rímsku stavbu z 3. storočia. Bola pravdepodobne súčasťou súčasnej s rímsko-germánskym veľkostatkom na Veľkej Lúke.

Odkiaľ sa vzali Slovania?

Odkiaľ sa zrazu v 6. stor. vzal ľud, ktorý zaplavil takmer polovicu Európy a ktorý bol pre antických autorov neznámy? Historici usudzujú, že antický svet Slovanov poznal, ale uvádzal ich pod iným menom (napr. Anti, Venedi). Od 6. stor. grécki a latinskí autori poznajú Slovanov už ako Sclavénoi, Sclavi, čo sa dá vysvetliť z častej koncovky slovanských osobných mien *-slav*. Slovania sami seba nazývali Slovieni, čiže „ľudia ovládajúci slovo, hovoriaci“ a susedov, ktorých reči nerozumejú, nazývali Nemci, čiže „ľudia nemí“. Slovania patria spolu s Germánmi, Keltmi, Grékmi, Iráncami, Indmi a ďalšími národmi do indoeurópskej jazykovej rodiny, ktorej pravlast vedci kladú do priestoru v strednej Ázii alebo na južné pomedzie Európy a Ázie. Odtiaľ sa jednotlivé skupiny od 3.-2. tisícročia pred Kr. rozchádzali hlavne na západ a juh a vytvárali historicky známe vetvy. Tak sa postupne okrem Grékov, Trákov, Ilírov, Keltov a Germánov vyčlenili aj Baltoslovania, ktorí sa nakoniec rozdelili na Baltov a Slovanov. V čase príchodu prvých Slovanov do Dúbravky ešte pretrvávala slovanská jazyková jednota, no Slovania sa už členili na kmene a ich jazyky sa v dôsledku izolácie začali odlišovať. Ešte v 9. storočí však veľkomoravský ľud rozumel bratom vierozvestcom, ktorí prišli zo Slovanmi obývanej časti Byzancie.

Časť areálu včasnostredovekého dvorca s palisádovým žlabom (11. - 13. stor.) a sídliskové objekty od praveku po stredovek

V 11., 12. a 13. stor. na Veľkej Lúke jestvoval rano-feudálny panský dvorec. Bola odkrytá časť areálu dvorca, predovšetkým murované základy stavby o rozmeroch 9 x 6 m. Dvorec bol pôvodne obohnaný drevenou palisádou, postavenou z kolov zapustených do zeme. Panský dvorec menšieho feudála zo začiatku uhorského štátu je vzácny vzhľadom na nízky počet známych a len čiastočne preskúmaných pamiatok tohto druhu na Slovensku. Jeho približnú dobu existencie vymedzujú mince Štefana I. (997-1038) až Otakara I. (1164-1192). V súvislosti so zánikom dvorca v priebehu 13. storočia sa vynára veľmi lákavý ale logický predpoklad, že feudálny dvorec bol priamym predchodcom neskoršej osady Dúbravka juhovýchodne od Dúbravskej Hlavice, kam sa pravdepodobne o niekoľko presunulo ťažisko osídlenia.

DVESTO GENERÁCIÍ

Systematickým plošným výskumom centrálnej časti polohy bolo popri dvoch unikátnych murovaných architektúrach preskúmaných vyše 220 sídliskových objektov a hrobových celkov, ktoré vypovedajú o dejinách osídľovania Dúbravky v predchádzajúcich dvanástich tisícročiach. Je len málo nálezísk v strednej Európe, na ktorých sa dá sledovať skutočnosť, keď kultúra jednej civilizácie prestupuje do ďalšej, pričom sa tu v periódach osídlenia lokality postupne vystriedalo takmer 200 ľudských generácií. Pretrhnuté ohnivé kultúry a ich spájanie do súvislej reťaze poznania, počas ktorého dochádzalo k intenzívnym kontaktom rozličných etnických skupín, je fenomén, ktorý najviac fascinuje. Preto nielen objav unikátnej rímskej architektúry bol dôvodom, prečo nálezisko bolo v roku 1991 vyhlásené za Národnú kultúrnu pamiatku. Vynikajúco zachované základové i časť nadzákladového muriva antickej architektúry – kúpeľa, kamenné základy stavby v areáli ranostredovekého feudálneho dvorca obohnaného palisádou, početné obydlia, výrobné objekty, hroby a i., sú záväzkom na zachovanie tejto jedinečnej kroniky osídlenia Dúbravky i hlavného mesta pre budúce generácie.

SEN O MÚZEU V PRÍRODE

Unikátna archeologická lokalita poskytuje však aj výbornú možnosť prezentácie výsledkov výskumu a vytvorenia zóny oddychu a cestovného ruchu formou vybudovania archeologického skanzenu – tzv. múzea v prírode. Jeho centrum v súčasnosti tvoria zakonzervované a verejnosti sprístupnené zvyš-

Tajomná koruna uhorských kráľov

Pôvod koruny, ktorou boli tradične korunovaní uhorskí kráľi, obostiera tajomstvo. Niektorí slovenskí historici (D. Hudec, E. Frická) sa domnievajú, že pochádza ešte z čias Veľkej Moravy a že ju so sebou priniesli do Karpatskej kotliny Konštantín a Metod. Jestvuje však aj názor, že korunou, podľa tradície nazývanou svätostefánska, Štefan I. (neskôr svätý) nemohol byť koru-

novaný, pretože vznikla niekoľko desaťročí po jeho smrti.

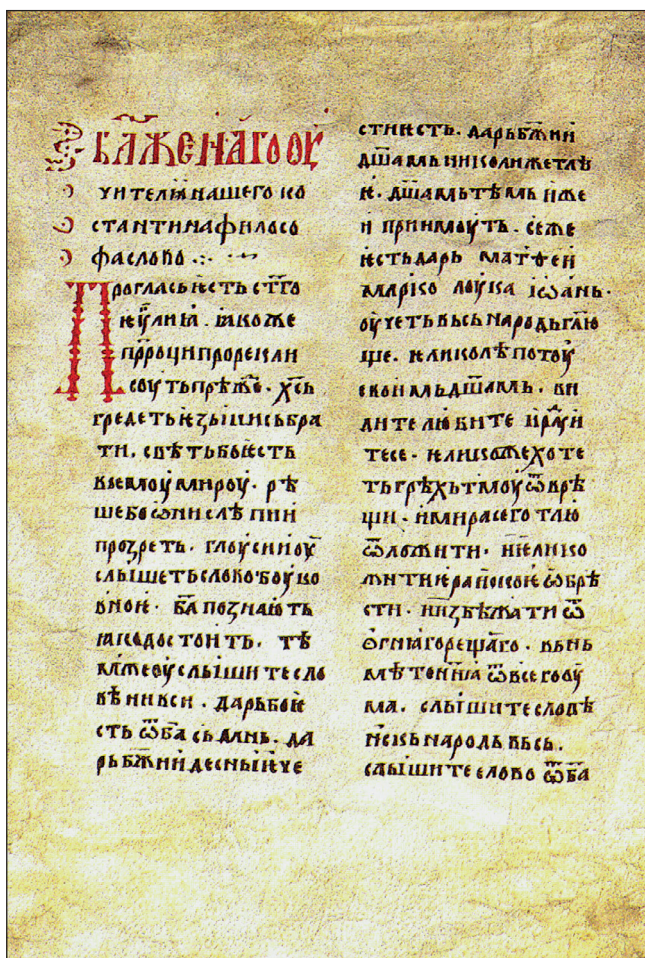
Koruna sa skladá z dvoch častí z rôznych období. Staršia časť (spodná), akási čelenka, sa nazýva gréckou korunou (*corona graeca*) a sú na nej umiestnené emailo-

né zlaté platničky s grécko-slovanskými nápismi, ktoré sa striedajú s rozmernými drahokamami a polodrahokamami. Vrchná časť koruny sa nazýva latinská koruna (*corona latina*) a tvorí ju vlastne dva prekrížené zlaté pásy vytvárajúce kopulu. Na nej sú tiež umiestnené emaily ôsmich apoštolov a na vrchu (pod nakloneným krížom) je emailový pliešok Krista Pantokratora (Vševládcu). Kríž sa podľa legendy skrivil v dôsledku nešetného zaobchádzania v roku 1440, keď korunu nechala ukradnúť kráľovná Alžbeta, aby ňou mohla dať korunovať svojho syna Ladislava Pohrobka.

Korune sa pripisovala magická moc a je pravdou, že aj po dôkladnom skúmaní v posledných rokoch ostal jej vznik a osudy zahalené tajomstvom. Preto celkom jednoznačne nemožno odmietnuť veľkomoravské súvislosti uhorskej koruny, no väčšina bádateľov zastáva názor, že koruna bola narýchlo poskladaná z rôznych starších šperkov a bohoslužobných predmetov pre kráľa Štefana V. (vládol 1270 - 1272), pretože staršie korunovačné klenoty odviezla jeho sestra Anna do Čiech.

ky rímskej stavby – kúpeľa. Konzervácia a prezentácia pamiatky bola zrealizovaná z fondu Pro Slovakia. V areáli budúceho skanzenu by boli zrekonštruované vybrané obydlia a výrobné objekty z rôznych etáp osídlenia. Tu by sa návštevníci oboznamovali so spôsobom života, s výrobou keramiky, tavnou a spracovaním železa, pečením chleba i tkaním látok na tkáčskych stavoch, ktorých súčasťou sa našli v keltských, germánskych a slovanských obydlia. Archeologická lokalita, susediaca so Štátnou prírodnou rezerváciou Devínska Kobyla, by bola v rámci turistických a cykloturistických náučných chodníkov prepojená na Národnú kultúrnu pamiatku Bratislava-Devín, Štátnu prírodnú rezerváciu Devínska Kobyla, rímsku stanicu v Stupave a ďalšie pamiatky v okolí. Návštevníkom a obyvateľom Bratislavy, najmä Dúbravky, Lamača, Devínskej Novej Vsi i Devína by sa tým poskytla vzácna možnosť spojiť oddych so získaním bezprostredných vedomostí o vyspelej rímskej-antickej civilizácii i živote našich dávnych predkov – Keltov, Germánov, Rimanov a Slovanov.

Proglas – najstaršia slovanská báseň – je predslovom k staroslovanskému prekladu štvorevanjeliára, napísaný cyrilikou na pergamene. Bol objavený v roku 1858 v kláštore Chilander na Svätej hore Athos v Grécku.

Slovania a kresťanstvo

Slovania si už z pravlasti priniesli vieru vo viacerých bohov, medzi ktorými hlavnú úlohu zohrával vládca blesku Perun (podobne ako indický Indra, grécky Zeus, rímsky Jupiter, germánsky Thor ...). Okrem Peruna boli zrejme v hierarchii dôležití boh nebies Svarog, jeho syn Svarožič - Dažbog a boh hospodárstva Ve-

Bronzové súsošie Cyrila a Metoda pred devínskym kostolom je dielom L. Cvengrošovej

les. Okrem toho je doložených mnoho božstiev s lokálnym významom: Stribog, Chors, Simargl, Trojan, Radegast, Svantovít, Triglav, Belbog a Černbog. Z bohýň sa najčastejšie uvádza Mokruša (Mokoša), Vesna, Deva, Devana, Morena, Lada, Živa. Týchto bohov uctievali naši dúbavskí predkovia pri prameňoch, lesných studničkách a svätyniach.

Už v 2. a 3. storočí sa kresťanstvo značne rozšírilo po Rímskej ríši, teda v tesnom susedstve Slovenska. V 6. storočí na Slovensko prichádzajú írsko-škótske misie, aby pokresťančili pohanských Slovanov a Avarov. Už vtedy vznikli prvé preklady modlitieb (Otčenáš a Verím v Boha), ktoré sa na Veľkej Morave v 1. pol. 9. storočia rozšírili a cyrilometodská misia ich prevzala a upravila. Najdôležitejšiu prácu na christianizácii slovanského obyvateľstva však odvodili sv. Cyril a Metod so svojimi žiakmi, ktorí preložili do staroslovienčiny nielen základné bohoslužobné texty, ale v tom čase vznikla aj najstaršia slovanská báseň Proglas, čiže predslov k evanjeliu a bol preložený Trestný zákon (Zakon sudnyj ljudem).

Dúbravka

Starým slovanským obyvateľstvom boli osídlené aj širšie zázemia obcí Devínska Nová Ves, Záhorská Bystrica, Karlova Ves, Dúbravka a Lamač.

od stredoveku do polovice 20. storočia

Dúbravka patrí medzi tie široké oblasti Veľkej Bratislavy, na ktorých území nachádzame stopy starého slovanského osídlenia už v 7. - 8. storočí nášho letopočtu, ako o tom svedčia pohrebiská v Devínskej Novej Vsi, pri Devínskom Jazere, v oblasti Botanickej záhrady, vo Vajnorochoch a nálezky na Veľkej Lúke.

Starým slovanským obyvateľstvom boli osídlené aj širšie zázemia obcí Devínska Nová Ves, Záhorská

Pohľadnica Dúbravky zachytáva pohľad od Kostola sv. Kozmu a Damiána okolo roku 1910. Cesta v pozadí lemovaná stromoradiťm viedla do Lamača, dnes jej trasu kopírujú ulice Žatevná, Repaškého a Drobného.

Pôvod názvov obce

V historických prameňoch sa stretávame s viacerými názvami obce. Po maďarsky je Dúbravka označovaná názvom Hidegkút, po nemecky Kaltenbrunn.

Obe pomenovania znamenajú *studený prameň* a vznikli podľa podobnej logiky: v obci musel byť výdatný prameň (prípadne viac prameňov) pitnej vody. Slovenské (slovanské) pomenovanie je odvodené od názvu pre lesnú lúku či studničku, ale signalizuje aj fakt, že išlo o usadlosť uprostred dubových lesov. Keďže v Uhorsku bolo viac obcí pomenovaných Hidegkút, počas územnosprávnej reformy v roku 1913 miestam s rovnakými názvami pridelovali rozlišujúce prívlastky. Vtedy viaceré obce v okolí Bratislavy dostali prívlastok Pozsony- a Dúbravka sa nazývala Pozsony-Hidegkút.

Obec s názvom Dúbravka sa nachádza aj v niekdajšej Zemplínskej župe južne od Michaloviec, ďalšia leží juhovýchodne od Zvolena, ale Dúbravku nájdeme aj v Chorvátsku pri hraniciach s Čiernou Horou alebo v Rusku v Kaliningradskej oblasti.

Bystrica, Karlova Ves, Dúbravka a Lamač.

Dúbravka, bývalá poddanská obec devínskeho hradného panstva, neskoršie poddanská obec Bratislavy, sa rozprestiera na východnom úpätí Devínskej Kobylky, na území niekdajšieho devínskeho hradného panstva, ktoré od 30-tych rokov 17. stor. až do roku 1945, teda vyše 300 rokov patrilo malackej vetve Pálffyovcov.

PRVÁ PÍ SOMNÁ SPRÁVA

Prvá písomná správa o Dúbravke pochádza až zo 16. stor., keď sa v okolí Bratislavy na majetkoch devínskeho, pajštúnskeho a jurského panstva začali usádzať prisťahovalci z Chorvátska. Bola to tzv. štvrtá vlna chorvátskeho osídlenia v rokoch 1580-1600. Chorváti utiekali zo svojej vlasti pred Turkami, ktorí v tom čase okupovali Balkán a stredné Uhorsko, až po Dunaj a miestami aj vyššie.

V okolí Bratislavy chorvátski kolonisti osídlili už začiatkom 16. stor. obec Lamač, odkiaľ sa v rokoch 1572-1577 sťahovali na susedné devínske hradné panstvo a usadili sa aj v neďalekej Dúbravke.

Na takmer 150 rokov sa územie Slovenska ocitlo v bezprostrednom susedstve Osmanskej ríše. Pred Turkami utekajú obyvatelia z Balkánu a usádzajú sa aj v zničených a vyludnených dedinách v okolí Bratislavy. V roku 1574 sa spomína Dúbravka ako nová osada, v ktorej bývajú Chorváti.

Kedy Dúbravka vznikla?

Ako sme videli z predchádzajúcich kapitol, územie Dúbravky bolo osídlené od praveku. Kedy však vznikla obec, ako ju poznáme dnes v podobe starej Dúbravky, o tom sa vedú neustále spory. Napríklad niekdajší rektor Univerzity Komenského V. Chaloupecký v práci Staré Slovensko tvrdil, že prvá zmienka o Dúbravke je v listine z roku 1288, v ktorej sa daruje *zem strážcov lesa (custodes silvarum)*, s ktorou

Kostol sv. Kozmu a sv. Damiána bol postavený na základoch staršieho kostola z 13. storočia.

Dúbravku stotožnil. Na základe polohy potokov, uvádzaných v listine, neskôr V. Šmilauer vo Vodopise starého Slovenska tento názor vyvracia a tvrdí, že dnešná Dúbravka sa nachádza viac na západ od zeme strážcov lesa. Posledné archeologické výskumy však naznačujú, že dnešný Kostol sv. Kozmu a sv. Damiána bol postavený na základoch staršieho kostola, ktorý tu stál už v 13. storočí. Je celkom logické, že tam, kde bol kostol, musela byť aj dedina. Žiaľ, prípadné písomné pramene sa v dôsledku požiaru na devínskej fare nezachovali, takže nám nateraz nezostáva iné, len akceptovať tristoročnú „dieru“ v histórii Dúbravky. Prvým overeným záznamom je údaj z 12. októbra 1574 v knihe konceptov mesta Bratislavy, kde sa na str. 212 uvádza, že oproti osade Lamač je nová osada, v ktorej bývajú Chorváti.

Mesto Bratislava, ako zemepán Lamača, si neraz sťažovalo úradníkom devínskeho panstva, že Chorváti z Dúbravky narobili škody vo viniciach a na lúkach mesta v Líščom údolí.

V období tureckých vojen (po roku 1526) a úteku Chorvátov z vlasti cez západné Uhorsko, tzv. Burgenland, dnes patriaci k Rakúsku, sa v Bratislave a jej okolí usadili početní Chorváti v obciach Devín, Devínska Nová Ves, Záhorská Bystrica, Lamač, Dúbravka, Vajnory, Jarovce, Rusovce atď.

DÚBRAVKA SA ROZRÁSTÁ

Napriek ťažkým historickým pomerom v 16. stor.

sa Dúbravka v 17. storočí rozrástla. Začiatkom 18. storočia už v nej žilo 19 sedliakov s rodinami, každý s oráčinami po 4 kubuloch. Kubulus označoval dutú mieru na obilie v množstve asi 60 litrov, čo znamená, že každý sedliak mal majetok, na ktorom mohol vysiať 240 litrov obilia. Okrem toho mali vinice v rozsahu 61 a pol kopáča. Pod týmto termínom treba rozumieť plochu, ktorú bol schopný stredne silný chlap okopať za jeden pracovný deň vo vinici (t. j. asi 50-55 štvorcových siah). Okrem sedliakov bývalo v dedine 6 želiarov bez vlastného domu.

O hospodárení svedčí aj ďalšia podobná správa, podľa ktorej roku 1712 bolo v obci usadených 19

Mapa Caspara Meriana zachytáva situáciu na západnom Slovensku a hlavné vojenské akcie z roku 1663. Reakciou na spustošenie územia západného Slovenska až po Moravu bolo dobudovanie obrannej línie na Váhu a Dunaji. Jozefom Priamim boli navrhnuté viaceré nové pevnosti a menšie opevnenia, nazývané šance. Štyri z nich sú zobrazené v hornej časti rytiny a na mape je ich umiestnenie pri Malom Dunaji vyznačené veľkým písmenom A (zľava: Most na Ostrove, Zlaté Klasy, Topoľníky a Kolárovo). Každá z pevností mala mať pripravený vysoký strom a voz so smolou, ktorý mali v prípade potreby zapáliť na signalizovanie nebezpečenstva. Na pozorovanie slúžil aj vysoký rebrík. Hlavným motívom zobrazenia je však opevnenie vybudované na sútoku Váhu a Dunaja, na mieste vypálenej dediny Guta, dnešné Kolárovo. Podľa opisu v deviatom zväzku diela *Theatrum Europaeum*, ktorého súčasťou boli dve Merianove rytiny, pracovalo na jej vybudovaní denne 400 mužov. Drvivá porážka Turkov v roku 1683 pri Viedni znamenala začiatok konca osmanskej moci v Uhorsku. (V červenom ovále je vyznačená poloha Dúbravky a Devína).

sedliakov, hospodáriacich na 1/8 usadlosti, čiže sesie a vysiali 57 kubulov zrnín.

Roku 1720 bolo už usadených 35 sedliakov na 1/16 sesie a vysiali 170 kubulov obilnín.

Roku 1736 v obci bývalo 35 sedliackych rodín, z ktorých každá hospodárila na 1/16 sesie.

Počet sedliackych rodín v obci rástol aj naďalej, lebo roku 1768 archívne doklady spomínajú v Dúbravke už 58 sedliackych rodín, ktoré vysiali 460 bratislavských meríc (jedna merica = 62 litrov) obilia.

VINOHRADNÍCTVO

Vinohradníctvo a vinárstvo na území Bratislavy malo dobrú úroveň už v období Veľkomoravskej ríše v 9. - 10. storočí. O pití vína v 9. storočí svedčia tri staroslovienske modlitby za hrozno a víno a štyri cirkevné pokuty hriešnikom, ktorí sa opili z vína. Pitie vína potvrdzujú aj archeologické nálezy, napríklad dvojuchá amfora na víno z 8. storočia a ďalšie keramické nádoby, ktoré sa našli pri vykopávkach v Devínskej Novej Vsi, v Devíne sa našlo 6 džbánov na víno z 10. storočia a črepy i fragmenty slovanskej keramiky v deviatich lokalitách, na Bratislavskom hrade a na uliciach Ventúrska, Klariská, Michalská a Židovská sa našli viaceré črepy a fragmenty, podobne ako aj v Dúbravke, v Lamači a vo Vajnorochoch na Triblavine. I keď v Dúbravke dnes už vinice takmer nenájdeme, v 18. storočí tvorilo vinohradníctvo významnú zložku poľného hospodárenia. Podľa daňového súpisu z roku 1720 z viníc v rozsahu jedného kopáča bola výnosnosť 3 urny (t. j. asi 150 litrov). Toto kvalitné víno sa predávalo po 1 zlatom a 50 grošov za urnu, t. j. výnos bol 4,5 zlatého z jedného kopáča vinice. Celková situácia poddaných sa odzrkadľuje v záznamoch tereziánskeho registra z 10. apríla 1768, podľa ktorých bolo v obci 58 poddaných, ktorí užívali oráčiny v rozlohe 460 bratislavských meríc a lúky v rozsahu 66 koscov. Panstvo konštatovalo, že všetci poddaní svedomite pracovali a odovzdávali verejné i panské dávky. Víno v obci mohli čapovať od Michala do Juraja, t. j. od 21. 9. do 24. 4. Od Juraja do Michala, t. j. od apríla do konca septembra bol výčap vína zakázaný. Prebytky z úrody predávali Dúbravčania do Bratislavy alebo Rakúska.

TEREZIÁNSKY URBÁR

Urbár spísaný pre Dúbravku 10. apríla 1768 hovorí, že v dedine bolo 58 poddaných (podľa kánonickej vizitácie devínskej fary, ktorej Dúbravka ro-

Panské alebo dereš

Po roku 1389 dal kráľ Žigmund hrad Devín a celé panstvo (vtedy k nemu patrilo podhradské sídlo a najbližšie okolie, vrátane chotára Devínskej Novej Vsi, Dúbravky a polovica Rače) do zálohy Rakúšanovi Ladislavovi Heringovi za 8000 dukátov. Roku 1635 dostal Devín aj s okolitými dedinami bratislavský dedičný župan Pavol Pálffy.

Juhovýchodne od Dúbravky boli začiatkom 15. storočia dve obce - Blumenau a Sellendorf, ktoré pôvodne patrili prešporskému richtárovi Jakubovi a jeho potomkom, koncom 14. storočia ich odkúpilo mesto Bratisla-

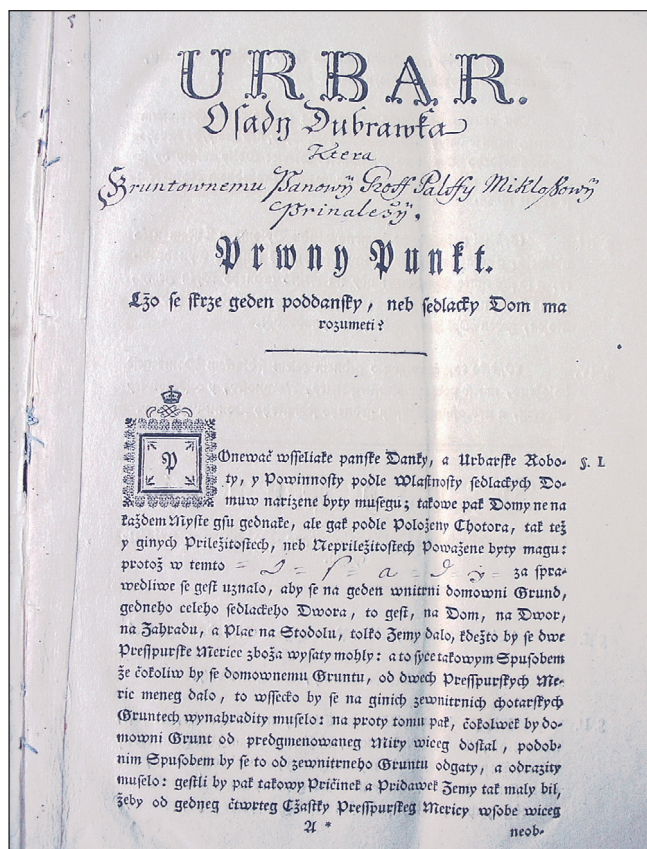

Obraz neznámeho maliara vykresľuje život sedliaka v stredoveku ako idylku

va. V bojoch medzi rokmi 1428 - 1436 obe osady zanikajú, neskôr sa pod menom Blumenau spomína Lamač, ktorý však bol poddanskou osadou Bratislavy. Obec Sellendorf pripomína dnes už len názov Pustý kostelíček, ako sa nazýva miesto, kde mali obe osady spoločný kostol. Cez Pustý kostelíček chodili Dúbravčania pešo za prácou do Bratislavy až do roku 1946.

Podľa ústneho podania boli obyvatelia Dúbravky za pozemky dané fūrštom Pálffym do užívania povinní tri dni do týždňa chodiť na panské do roboty (*podľa tereziánskeho urbára jeden deň do týždňa*). Kto neprišiel do roboty jeden deň, dostal 25 palíc. Pred richtárskym domom bola vystavená lavica - dereš. Bolo to pravdepodobne v strede dnešnej Jadranskej ulice pred domom Milošoviča (Zamorávkinho), tam, kde kedysi stávala požiarna zbrojnica - nižšie od pomníka padlých v I. svetovej vojne. Ten, kto bol často palicovaný, údajne nebol ani na cintoríne pochovaný.

ku 1731 podliehala, žilo v nej 308 obyvateľov). Keďže pôda v celom chotári Dúbravky nebola rovnakej kvality, urbársky poriadok Márie Terézie pre horšiu bonitu pôdy stanovil, že celý sedliacky dom má mať v extraviláne 20 dielov oráčín po dvoch bratislavských mericiach a lúky na 8 koscov na jedno kosenie. Za nepriaznivých poveternostných podmienok sa poddaným podľa urbára pri-

Titulná strana „Urbára osady Dúbravka, ktorá gruntovnému pánovi Grófovi Pálffy Miklósovi prináleží“, a ktorá hovorí o tom, „čo se skrze jeden poddanský neb sedlacky dom ma rozumeti“

znávala úľava, lebo vtedy potrebovali až štvorzáprah a ornicu spolu s vysiatymi alebo vysadenými kultúrami zmývali z polí dažďe a privaly.

Ani táto regulácia, resp. zmeny výmery usadlosti podstatne nezlepšili postavenie Dúbravčanov, ktorí si pomáhali rúbaním dreva v lesoch a jeho pašovaním do Rakúska.

JEDNA POHROMA STÍHALA DRUHÚ

V 19. stor. postihlo Dúbravku niekoľko veľkých pohrôm. Roku 1809 napoleonské vojská pri postupe na Viedeň a Moravu vyplienili Dúbravku. V roku 1831 obec zastihla epidémia moru. V roku 1866 sa mor v Dúbravke znova rozšíril a to v záverečnej fáze prusko-rakúskej vojny, keď obec navyše ešte aj vyhorela. Ubiedení Dúbravčania, ktorí

Bratislava - korunovačné mesto

Po obsadení Budína i historického korunovačného mesta Stoličného Belehradu (Székesfehérvár) Turkami sa Prešporok v rokoch 1563-1830 stal korunovačným mestom uhorských kráľov. Hrad nad mestom sa stal kráľovským sídlom a farský kostol sv. Martina korunovačným chrámom kráľov. V tomto období bolo v Bratislave korunovaných desať uhorských kráľov, jedna panovníčka (všetci z rodu Habsburgovcov) a korunu tu prijalo aj osem kráľovských manželiek. V Korunnej veži Bratislavského hradu boli uložené a strážené korunovačné insígnie (koruna, plášť, meč, žezlo a krajinské jablko).

V písomnostiach sa nedochovalo, akú úlohu zohrávali okolité obce pri korunováci, ale niekoľko týždňov trvajúce slávnosti boli iste dobrou príležitosťou na predaj poľnohospodárskych prebytkov a vína. Okrem toho pri slávnostiach si na svoje prišiel aj pospolitý ľud. Pred Michalskou bránou sa v hradnej priekope piekli voly a z mestských fontán tieklo víno. Do mesta prichádzali stovky uhorských a zahraničných magnátov s ozbrojenými sprievodmi. Vo vnútri mestských hradieb však nebolo možné ubytovať početné sprievody. Veľká časť zemianstva, dvorania a služobníctvo táborili na poliach okolo mesta a v uliciach okolitých dedín a ich chotároch.

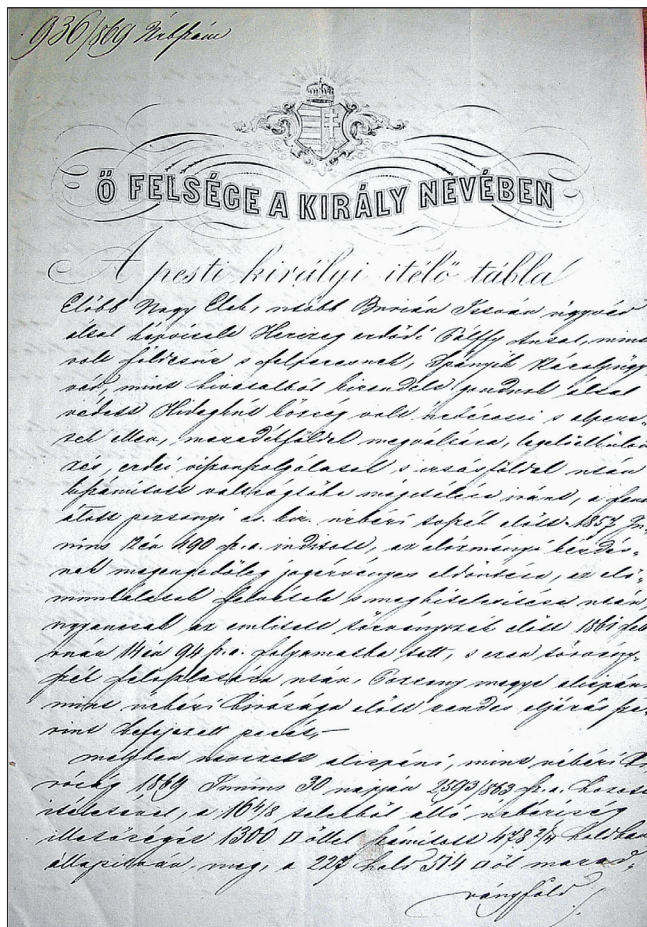

Korunovačný sprievod Márie Terézie v roku 1741. Bratislava bola v tom čase ešte obohnaná múrmi mestského opevnenia, ktoré boli o 34 rokov neskôr z väčšej časti zbúrané.

prišli o domy a dobytok sa prostredníctvom Ministerstva domobrany sťažovali u samého panovníka, že starosta a notár svojvoľne upravujú predpisy daní, že obec je zničená a obyvatelia nie sú schopní zniesť útrapy, ktoré im spôsobila vojna. Žiadali o úhradu škôd. Podľa historika Jozefa Klačku *panovník vyhovel žiadosti a udelil im mimoriadnu podporu vo výške 3500 zlatých. Keďže to bolo málo, dedina žiadala ďalšiu podporu. Municipálny výbor však žiadosť zamietol (v roku 1868). Neskôr zamietol aj sťažnosť na svojvoľné počínanie notára. Vrchnosť bola teda ochotná ustupovať občanom len v krajnej situácii, a aj to len v najnevyhnutnejšom rozsahu.*

MOR A CHOLERA

V sedemdesiatych rokoch 19. storočia došlo k úprave obecnej správy. Dúbravčania postupovali vytrvalo a cieľavedome. Vypracovali si obecné a požiarne štatúty, čím aspoň čiastočne obmedzili svojvoľu miestnej vrchnosti. Ako sme spomenuli, toto obdobie však bolo pre dedinu opäť veľmi bolestné. Obyvateľstvo zdecimovala cholera, doby-

Výnos peštianskej súdnej tabule, ktorá v mene jeho výsosti kráľa zamietla sťažnosť na svojvoľné počínanie notára.

Oheň si vyžiadala deväť obetí

Dodnes sa nevie, prečo na Bratislavskom hrade 28. mája 1811 vznikol požiar, ale usudzuje sa, že to bolo pre nedbanlivosť posádky, ktorá mala brániť Bratislavu. Hrad slúžil v čase napoleonských vojen ako pevnosť a vojaci tu mali kasárne.

Požiar, ktorý zachvátil hrad nadránom, zničil nielen budovy hlavného paláca a Tereziána, ale zachvátil aj Zuckerman dl. Oheň si vyžiadala deväť ľudských životov a škoda bola odhadnutá na dva milióny zlatých.

V dôsledku požiaru Bratislavského hradu v časoch napoleonských vojen sa dominantou hlavného mesta na poldruhu storočia stali ruiny

Dúbravku, ktorá mala v čase napoleonských vojen 556 obyvateľov, pobyt vojsk sužoval rovnako ako okolité dediny. Vojaci bezohľadne brali čo im prišlo pod ruky a pri postupe Napoleonovho vojska na Viedeň bola dedina na čisto vyplienená.

Traduje sa, že Dúbravčania pohromy predpovedali podľa zemetrasenia, ktoré udalostiam predchádzalo 14. januára 1810. Po dvoch slabších otrasoch prišiel tretí taký silný, že vznikli obavy zo zrútenia domov. Pri sebe stojace poháre sa rozbíjali, v klietkach zavreté vtáky, trepotajúc krídlami, popadali zo svojich bidielok, zvonili domáce zvončeky, píše noviny Pressburger Zeitung deň po udalosti. Pred otrasmi vraj vládlo bezvetrie a vietor, ktorý sa strhol po nich, bol vysvetľovaný ako znovunastolenie rovnováhy medzi podzemnými výparmi a atmosférou.

tok vyhynul na mor (mršiny boli vraj pochované v priestoroch dnešného štadióna FK CRA) a dedina z veľkej časti vyhorela. V tom čase prichádzajú do Dúbravky noví obyvatelia z Moravy (Šimeček, Otáhal, Pršek ...)

NÁRODNE ORIENTOVANÝ FARÁR

Roku 1889 založili v obci protipožiarny zbor. Z národnostného hľadiska veľa pre obec vykonal začiatkom 20. stor. miestny duchovný Anton Moyš, ktorý v občanoch pestoval slovenské národné povedomie. Pôsobil pozitívne pri organizovaní miestneho kultúrneho života. Pod jeho vedením sa v obci už roku 1905 hrávalo divadlo. Vo voľbách roku 1906 sa potvrdilo právo používať slovenčinu v obecnom zastupiteľstve a škole.

TAVARÍKOVA OSADA

Začiatkom 20. stor., konkrétne v rokoch 1911-1912, z podnetu bratislavského stolára Františka Tavaríka v dúbravskom chotári vznikla rekreačná oblasť tzv. Tavaríkova kolónia s drevenými chatami a neskôr i vilová štvrť. V Pamätnej knihe Dúbravky sa v roku 1935 píše, že „František Tavarík prišiel do Dúbravky z Bratislavy, mal najprv na pozemku Ferenča dráha drevený letný domček. Od jednotlivcov zakúpil okolné pozemky a v roku 1911-12 začal stavať vily. Pozemky i vily časom predával (obchodoval s nimi). Ponevác vily nemali riadnej cesty, zakúpil od Marie Husákovej (rod. Vilémovej) pozemok, kde zbudoval riadnu cestu, ktorá sa bežne nazýva jeho menom. Na železničnú stanicu v Lamači chodí sa touto cestou, taktiež i na pravidelné autobusové spojenie Bratislava - Stupava.“

NAŠE ČEREŠNE SA VOZILI AŽ DO PRAHY

V obci sa rozvinulo ovocinárstvo a hlavne pesto-

Skupina dúbravských pútnikov v Mariázelli. V červenom krúžku dúbravský farár Anton Moyš.

Z Pamätnej knihy Dúbravky

V Pamätnej knihe Dúbravky, ktorú v roku 1935 za starostovania Martina Granca krasopisným písmom spísal učiteľ Jozef Zelinka, sa roky I. svetovej vojny a vznik Československej republiky spomínajú nasledovne:

„V rokoch 1914-15-16 budovala vojenská správa na Slukovom vršku v Pastýrovom táli a na Glavici zákopy. Začali sa hotoviť v októbri roku 1914. Pri prácach boli zamestnaní robotníci z Dúbravky, Lamača, Devínskej Novej Vsi a okolitých obcí v počte 1500 ľudí. Odborníci boli z Tirolska, jeden inžinýr bol tiež Nemeč (kapitán) a jeden rotmajster (feldvébel) Čech. Všetkých kaverní (krytov) bolo celkom 11 a mali slúžiť ako ochrana pred Rusmi (ochrana Prešporka).

V r. 1916 bolo zriadené i telefónne vedenie hore Glavicou cez Devín do Bratislavy.

V 17. roku sa kryty rúcali (planírovali).“

Fotografia dúbravskej rodiny Vincenta Granca (neskoršieho starostu) z obdobia I. svetovej vojny

Na pamiatku padlým Dúbravčanom bol v roku 1936 vyhotovený pomník. Na žulovej doske je vyrytých 40 mien, vedľa ktorých sú podobizne vojakov.

Iný pomník na Agátovej ulici na hranici s lamačským chotárom je spomienkou na pruskorakúsku vojnu, presnejšie na Bitku pri Lamači. Náhrobný kameň označuje hrob kapitána Hoffmanna z brigády Mondel, ktorý zahynul v konečnej fáze vojny 22. júla 1866.

Pestovanie čerešní nadobudlo najväčší rozmach po I. svetovej vojne. Ich zber bol spoločenskou i kultúrnou udalosťou.

vania čerešní. Najväčší rozsah nadobudlo po prvej svetovej vojne, keď sa stali významnou obchodnou komoditou, ktorá vylepšovala rozpočet mnohých rodín. Dúbravčania zo železničnej stanice v Lamači v sezóne mohli denne vypraviť jeden až jeden a pol vagóna čerstvých čerešní do Prahy.

PRVÁ SVETOVÁ VOJNA

Prvá svetová vojna zvrátila na čas pozitívny rozvoj

Pomník padlým v I. svetovej vojne nechal postaviť v roku 1936 Spolok vysluživých vojakov Generála Milana Rastislava Štefánika

Slávnostné odhalenie pomníka padlým v I. svetovej vojne v roku 1936. Podľa očitých svedkov bol na slávnosti prítomný aj generál Syrový.

obce, vinohradníctvo takmer zaniklo, keďže veľká časť obyvateľstva, najmä produktívne mužské sily museli narukovať k vojsku, kde z nich tridsiati šiesti (podľa iných údajov štyridsiati) zahynuli. Svedčí o tom aj miestny pomník padlých z prvej svetovej vojny. Bola to veľká krvavá daň molochovi vojny, ktorá sa odzrkadlila aj v neskoršom spomalenom raste počtu obyvateľstva Dúbravky.

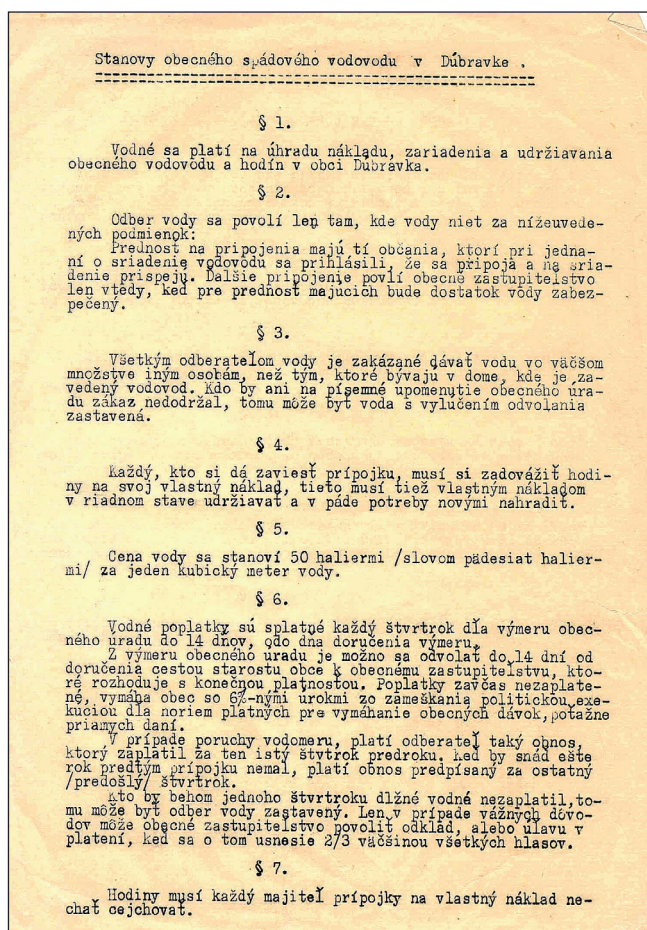
Po prvej svetovej vojne a po vzniku Československej republiky sa život znormalizoval. Grófske majetky Mikuláša Pálffyho rozparcelovali, obec skráslili obnovou historických pamiatok a rozprúdil sa nový život. Upevnila sa samospráva, ktorú tvoril starosta a členovia obecnej rady – prisažní.

V roku 1926 postavili Dúbravčania požiarnu zbrojnicu a obnovili, resp. rozvinuli kultúrno-spoločenskú činnosť požiarného zboru.

Rozvinul sa aj spolkový život obce. V roku 1934 si Dúbravčania založili Vinohradnícky a Ovocinársky spolok, Miestnu organizáciu Červeného kríža, Družstevný konzum a pod.

Dúbravské siroty po padlých v I. svetovej vojne kladú vence k pomníku

Prvá strana stanov obecného spádového vodovodu v Dúbravke, ktorý bol dokončený v roku 1936

HOSPODÁRSKA KRÍZA

V roku 1931 postavili Dúbravčania detské kúpalisko, zaviedli elektrinu, v roku 1935 dokončili stavbu školy, v roku 1936 postavili obecný vodovod a pomník padlým vojakom v prvej svetovej vojne, v rokoch 1939-1940 vypracovali plány a projekty meliorácie, kanalizácie a kultúrneho domu (bývalé kino Odboj).

Nová ľudová škola v čase jej dokončenia, dnes miestny úrad. Plány novej školy vypracoval architekt Plačka z Bratislavy.

Ako sa stávala škola

Z dostupných zdrojov sa dozvedáme, že pôvodne sa vyučovalo neďaleko kostola sv. Kozmu a Damiána v dome, ktorý vlastnil Štefan Štefko. On ho kúpil od Petra Ondriaša, prvým majiteľom však bol istý Brankovič prezývaný po chorvátsky Mikyna. V škole sa učilo spravidla 24-26 detí v sobotu a v nedeľu po večeroch. Neskôr, pravdepodobne okolo roku 1890 dal gróf Mikuláš Pálffy obci do užívania dom č. 104 a v roku 1912 ju obci predal za 2400 korún s podmienkou, že sa môže používať len na účely rímskokatolíckej ľudovej školy (budova stála na pozemku terajšieho miestneho úradu na Žatevnej ul. 2). V roku 1928 poslanci iniciovali postavenie novej školy, avšak pozemok, na ktorom dovtedajšia škola stála, patrila cirkevnej obci. S bojom o výstavbu (rozšírenie) novej školy sa začal aj boj o jej charakter. Deväť členov zastupiteľstva bolo za cirkevnú školu, šesť podalo apeláciu na Okresný a Krajský úrad, že obecné peniaze nechcú venovať na cirkevnú školu. Apelácia bola prijatá a v roku 1930 bola jednohlasne schválená stavba novej školy. Stále však pretrvával problém s pozemkom. Keďže počet žiakov narastal, dočasne bola zriadená, okrem existujúcich dvoch tried v zaniknutej rímskokatolíckej škole, aj jedna trieda v miestnosti prenajatej od Fabiána Brenčiča. Starosta obce Martin Granec však naďalej obetavo vyjednával s cirkevnou vrchnosťou, až 8. novembra 1933 došlo k dohode a cirkev obci poskytla pozemok aj so starou školou. Nová štvortriedna a na tie časy moderná škola bola slávnostne otvorená už 24. novembra 1935. Podľa rozprávania pamätníkov chýbalo na dostavbu školy 6000 korún. Zastupiteľstvo vyslalo delegáciu k prezidentovi Benešovi so žiadosťou, či by škola nemohla niesť jeho meno a súčasne vraj požiadali prezidentskú kanceláriu o „nenávratnú dotáciu“. Delegácia v prvej časti svojej žiadosti pochodila, lebo prezidentská kancelária 25. mája 1936 odpovedala že „pán prezident svolil, aby Vaše škola bola pomenovaná Obecná ľudová škola Dr. Edvarda Beneša.“ Či obec dostala aj požadovanú sumu, nie je jasné. Škola na Žatevnej ulici slúžila do 30. júna 1975.

O rozvoji kultúrneho života v obci svedčí aj to, že obec mala divadelné javisko, kino a obecnú knižnicu s čítárňou. Robotnícke obyvateľstvo Dúbravky pracovalo prevažne v kameňolome, vo Vápenke v Devínskej Novej Vsi alebo v bratislavskej Patrónke. Časť obyvateľstva našla zamestnanie aj v bratislavských stavebných firmách a závodoch. V máji a v júni 1924, ako aj v rokoch 1926 až 1928 sa dúbavskí robotníci zúčastnili na štrajkoch vo Vápenke v Devínskej Novej Vsi.

Roku 1932 zaznamenali v obci 20 nezamestnaných. Svetová hospodárska kríza zachvátila aj Českoslo-

Dolný koniec Jadranskej ulice (tzv. Mekesov dom), kde sa otáčal autobus

vensko. Najväčšmi bola obec postihnutá v rokoch 1934-1937, keď sa na podporách nezamestnaným vyplácalo vyše 10 000 Kč. Keďže tieto podpory sa vyplácali v poukážkach na potraviny v hodnote po 10 Kč, vyplýva z toho, že išlo o podporu nezamestnaných pokrytú 1000 poukážkami po 10 Kč.

NA HRANICIACH S NEMECKOM

Po rozpade ČSR v marci 1939 a vzniku dvoch štátnych útvarov sa zhoršili pomery a hospodárska závislosť. Keď v nasledujúcich mesiacoch Hitlerove vojská obsadili Devín a Petržalku, obec Dúbravka, susediaca s Devínom, sa ocitla na hraniciach s hitlerovským Nemeckom. Podľa Pamätnej knihy Dúbravky časť obyvateľov prišla vítať Nemcov. Už predtým sa obec politicky rozdelila, ako sa píše v Pamätnej knihe Dúbravky „*vytvorili sa dva tábory: čechoslováci a ľudáci. Za čechoslovákov boli považovaní členovia roľníckej a socialistickej strany: príslušníci Hlinkovej strany nosili čierne uniformy s číždami a čiernymi lodičkami, príslušníci Hlinkovej mládeže mali čapice hnedej farby so žltým strapcom.*“

Začiatkom októbra 1938 prevzali vedenie v obci

Prvý autobus

Dejiny bratislavskej mestskej hromadnej dopravy sa začali písať v auguste 1895, keď do ulíc vyrazili prvé električky. Zaujímavé je, že projekt Ing. Alexandra Wenera, ktorý po rozličných ťažkostiach (a najmä po prekonaní predsudkov) bratislavská radnica prijala, bol pôvodne v roku 1893 mienený ako konská železnica. V prvej polovici roku 1895 boli pripravené koľaje od Tržného námestia (Nám. SNP) po hotel DAX (Štefánikova ul.), neskôr sa vybudovala trať až na Hlavnú stanicu. Celková dĺžka pôvodnej hlavnej trate bola 2320 metrov. Ako zaujímavosť uveďme, že pri policajno-technickej skúške vozidla v mieste najväčšieho stúpania dosahovali rýchlosť 30 km/h.

Začiatok verejnej dopravy na hlavnej trati (a de facto i v Bratislave) bol stanovený na 27. augusta 1895. V roku 1954 zaviedli novú linku č. 6 z Karlovej Vsi do Petržalky okolo Národného divadla a v roku 1956 postavili v Karlovej Vsi koľajovú slučku. V decembri 1979 odštartovali práce na predĺžení trate z Karlovej Vsi do Dúbravky, v prvej etape po Hanulovu ul., kde dodnes vidieť zvyšky koľajového oblúka. Druhá časť koľajového predĺženia z Karlovej Vsi po dnešnú konečnú v Dúbravke bola dokončená v marci 1986.

Autobusová doprava začala v Bratislave jazdiť 10. mája 1927 na ôsmich autobusoch typu Praga No.

O necelých dvadsať rokov vláda na svojom zasadnutí 13. februára 1945 zlúčila obce Vajnory, Račičsdorf (Rača), Prievoz, Lamač a Dúbravku s Bratislavou s právnou účinnosťou od 1. januára 1945. Obce sa mali zlúčiť koncom marca, ale pre vojnové udalosti sa tak nestalo. Zbor povereníkov na zasadnutí 21. decembra 1945 prijal uznesenie o zlúčení spomínaných obcí s Bratislavou s právnou účinnosťou od 1. 4. 1946. So zlúčením sa vynorili aj problémy priameho spojenia mestských častí s mestom. 27. júla 1952 boli predĺžené linky D a L do Dúbravky a Lamača. Cestovné bolo v rámci celej Bratislavy (okrem linky do Podunajských Biskupíc) zjednotené na 60 československých halierov za jednu jazdu.

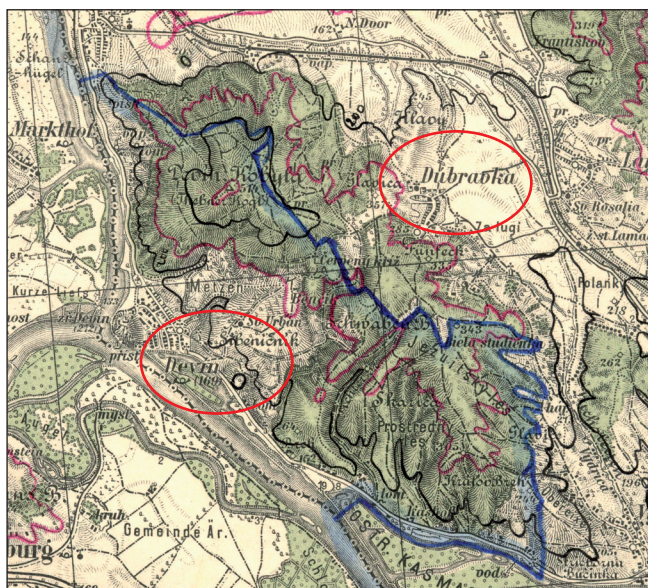
DÚBRAVSKÉ NOVINY 2/2005

členovia Hlinkovej ľudovej strany. Rozpustili osemnásťčlenné obecné zastupiteľstvo na čelo so starostom a riadenie obce prevzal komisár s päťčlenným poradným zborom. Uskutočnilo sa niekoľko domových prehliadok u občanov sympatizujúcich s Československou republikou, neskôr sa od prehliadok upustilo.

V obci sa na čas usadil aj nemecký protiletadlový oddiel a oddiel zákopníkov a sústredení tu boli aj členovia mládežníckej organizácie Hitlerjugend, ktorí zabrali aj plachtárske lietadlové cvičisko, zriadené v Dúbravke v roku 1934.

PRECHOD FRONTU A OSLOBODENIE

Viacerí Dúbravčania narukovali v rámci čiastočnej mobilizácie a do základnej vojenskej služby. Bojovali na rôznych miestach, niektorí sa dostali až na ruský front. Antona Ružoviča zajali ruskí vojaci,

Na vojenskej mape z roku 1940 je vyznačený priebeh nemeckej hranice medzi Devínom a Dúbravkou

v Rusku sa prihlásil do 1. československej brigády, ktorej velil L. Svoboda a s ňou sa vrátil domov. Vlado Kohúcik bol partizánom a so zbraňou prišiel až domov do Dúbravky. Chlapci od 16 rokov museli povinne kopať nemecké zákopy.

Pred príchodom frontu sa mnohí Dúbravčania ukrývali aj s dobytkom v lesoch, kde si vybudovali kryty – hlavne v Brestúvkach, Hloží, Bukovine, na Ferencej Drage a vo výmoľoch na Glavici. Iní sa ukrývali v domácich pivniciach, aby sa mohli starať o hydinu a ošipané.

Po vypuknutí vojny 1. septembra 1939 znova vzrástla nezamestnanosť, takže aj dúbavskí obyvatelia museli za prácou mimo obec. Napätie

v obci rástlo, keď bratislavskí robotníci začali organizovať sabotážne akcie, a keď sa na nich zúčastnili aj niektorí dúbavskí robotníci.

S dejinami Dúbravky sa nerozlučne spája aj meno jej kontroverzného, no napriek tomu významného rodáka dr. Gustáva Husáka. Jeho politická činnosť vyvrcholila v rokoch národnooslobodzovacieho boja, keď stál medzi organizátormi protifašistického odboja na čele ilegálneho hnutia KSS a významnú úlohu zohral v Slovenskom národnom povstaní.

Pri prechode frontu zahynul obecný pastier Ján Husák. Poškodené boli domy Marky Dolinovej, Michala Vilíma, Anny Juračičovej, Štefana Štefku, Jána Sedláka, kríž pri dome Teofila Lučaniča, kostol a obecný dom (pastierňa). Do roka bolo všetko opravené.

DÚBRAVKA PRIPOJENÁ K BRATISLAVE

Deň po oslobodení Bratislavy 5. apríla 1945 Dúbravku oslobodila Sovietska armáda. Pri bojoch padlo 18 ruských vojakov, ktorí boli v Dúbravke pochovaní a o rok na to, v marci 1946 exhumovaní a pochovaní na Slavíne. Hneď po oslobodení správu obce prevzal Revolučný národný výbor, ktorý pôsobil do 11. mája 1945, keď bol zvolený prvý miestny národný výbor v obci. Mal osemnásť členov, jeho predsedom bol Martin Granec a podpredsedom Viktor Sedlák.

V apríli 1946 bola obec pripojená k Bratislave. Bola zriadená autobusová doprava (dovtedy chodili občania na lamačskú stanicu pešo a odtiaľ vlakom). Rukopisná Pamätná kniha Dúbravky uvádza, že v roku 1946 bola vedľa budovy kina Pokrok (neskôr Odboj) postavená garáž pre autobusy ČSAD. Po zavedení mestskej hromadnej dopravy v roku 1948 sa garáž zmenila na požiarňu zbrojnicu. V publikácii 100 rokov hromadnej mestskej dopravy v Bratislave sa však dočítame, že prvá autobusová linka do Dúbravky a Lamača bola zavedená až v júli roku 1952.

Vo voľbách v roku 1946 získali komunisti aj vďaka Husákovej agitácii väčšinu hlasov. „Na politickú orientáciu občanov vplýval aj dr. Husák, ktorý spolu s dr. Poničanom rečnili pod hruškou pri dome Darovca,“ píše sa v Pamätnej knihe.

JEDNOTNÉ ROĽNÍCKE DRUŽSTVO

V roku 1950 bolo v Dúbravke založené menšinové Jednotné roľnícke družstvo, ktoré hospodáril na obecných a cirkevných pozemkoch. Kancelária JRD i Obvodná rada národného výboru sídlila

Krátke dejiny dúbravského hasičského zboru

Dúbravský protipožiarny zbor bol založený v roku 1889. V tom čase mali hasiči jednu ručnú striekačku ťahanú koňmi a jeden veľký sud na vodu, ktorý bol stále naplnený, pretože vody bolo málo. V obci boli dve obecné studne, jedna pod kostolom sv. Kozmu a Damiána (Horanská) a jedna pri malom kostolíku. V celej dedine bolo 16 studní. Keď vypukol požiar, voda sa ručne nalievala do hasičskej striekačky. V roku 1926 bola približne v strede Jadranskej ulice postavená hasičská zbrojnica. O štyri roky neskôr kúpili hasiči z obecných peňazí novú striekačku s vahadlom na ručný pohon, ale stroj mal hadicu, tzv. savicu, takže voda sa mohla ťahať do nádrže i z niekoľkých metrov a odtiaľ sa hadicami dopravovala až na miesto požiaru.

Vybudovanie vodovodu v roku 1936 malo pre hasičstvo veľký význam, pretože dovtedy vodu čerpali zo studní a z vodnej nádrže pod kostolom. V roku 1957 bolo v obci už 112 studní a v roku 1958 bola obec napojená na mestský vodovod. Zachované

Hasičská striekačka, ktorú dúbravskí hasiči kúpili v roku 1930 za 15 tisíc korún

Dúbravskí hasiči v roku 1989 pri oslave storočnice svojho vzniku

zápisy svedčia o pestrej činnosti hasičského zboru. Okrem pomoci pri kalamitných situáciách sa rozvíjala kultúrna činnosť. Usporadúvali zábavy na Silvestra a na Trojicu, keď obcou prechádzala procesia Božieho tela. Na procesii išli v uniformách v štvorstupoch, neskoršie v trojstupoch. Tieto zábavy boli obľúbené nielen u Dúbravčanov, ale chodila na ne aj mládež z okolitých dedín. Okrem toho hasiči ochotnícky nacvičili vyše dvadsať divadelných hier, ktorých zoznam sa zachoval v Pamätnej knihe.

Dúbravskí hasiči sa vyznamenali pri hasení požiaru v tzv. Židovni 17. mája 1913. V novších časoch zasahovali pri veľkých lesných požiaroch na Záhorí v deväťdesiatych rokoch.

V roku 1948 dostali hasiči motorovú striekačku. Keďže nebola najnovšia, po večeroch ju opravovali. V tom roku sa brigádnicky podieľali aj na rekonštrukcii novej požiarnej zbrojnice, kde odpracovali vyše 600 hodín. Žiaľ, kronika hasičského zboru sa nezachovala, ale poznáme mená niektorých dlhšie pôsobiacich veliteľov: Anton Becher, Michal Illič, Felix Ružovič, Miroslav Granec, Vojtech Krajčovič, Otto Velický .

V roku 1989 dostali dúbravskí hasiči vozidlo CAS 25. V súčasnosti je veliteľom dobrovoľných hasičov Dimitrij Škriňa a výkonného zástupcu mu robí Vojtech Krajčovič, ktorý pôsobí v požiarnictve od roku 1958. Dúbravskí hasiči sú i dnes neodmysliteľnou súčasťou Dúbravky. Okrem ochrany majetku proti požiarom sa aktívne zapájajú do kultúrneho diania. Počas dúbravských hodov každoročne organizujú hasičské preteky za účasti dobrovoľných mužských a ženských hasičských zborov z okolitých mestských častí, obcí a miest.

v obecnej pastierňi, ktorá bola v roku 1948 postavená na ulici Pod záhradami. V roku 1952 sa začalo „dôraznejšie“ presviedčanie občanov pre vstup do družstva. Občania, ktorí neboli ochotní do družstva vstúpiť, ale aj občania, ktorí novými politickými pomermi neboli práve nadšení, boli v rámci tzv. akcie B vysťahovaní. V Dúbravke sa to dotklo sedemnástich rodín. Pod takýmto politickým tlakom, keď motívom pre vstup nebola dobrovoľnosť, sa napokon vytvorilo celoobecné Jednotné roľnícke družstvo. Hospodárenie však bolo zlé a v roku 1953 mnohí z družstva vystúpili. Spôčiatku bol dobytok družstva ustajnený v súkromných hospodárskych budovách, neskôr v rokoch 1954 - 56 sa začali stavať hospodárske budovy na pozemkoch v záhone Podvornice.

Napriek politickému tlaku sa v päťdesiatych rokoch obec zveľadila. V roku 1955 boli upravené všetky príjazdové cesty a všetky ulice, aby boli zjazdové pre motorové vozidlá. V roku 1956 sa vybudovalo detské ihrisko pri Horanskej studni s malým bazénom pre deti, upravilo sa ústredné námestie, zriadilo sa nástupisko autobusov a vybudovalo sa schodisko do kostola.

V roku 1957 sa znova vytvorilo celoobecné roľnícke družstvo, rozorali sa medze medzi súkromnými pozemkami a vytvorili sa veľké lány. Občania vysťahovaní v rámci akcie B sa postupne vracali do svojich pôvodných domov. V roku 1957 sa začala výstavba mestského vodovodu, ktorý nahradil dovtedajší gravitačný vodovod. Do užívania bol nový vodovod odovzdaný nasledujúci rok, keď sa začala výstavba kultúrno-obchodného domu (dnes miestny úrad a potrániny Duchoň). Ten bol dokončený o štyri roky neskôr. Väčšina prác sa vykonávala svojpomocne s príspevom dobrovoľníkov a miestnych organizácií.

V roku 1961 bol v Dúbravke vytvorený Obvodný národný výbor, ktorý mal 25 poslancov a za jeho predsedu bol zvolený Štefan Hatala.

PRÍPRAVA NA STAVBU SÍDLISKA

V roku 1963 sa v chotári Dúbravky začali prípravy na hromadnú bytovú výstavbu. Podľa plánu rozšírenia výstavby Bratislavy sa z chotára obce zaberá asi 300 hektárov pozemkov. Buduje sa spojovacia cesta Karlova Ves – Dúbravka. Za týmto účelom sú zabrané pozemky v záhone Diely, Dolné a Horné Krčace, Gáty, Luga a Záluhy.

V záhone Veľká Lúka boli v roku 1964 postavené Slovenské závody technického skla.

Družstvo obhospodarovalo ešte 220 hektárov pô-

Pohľad na Dúbravku začiatkom šesťdesiatych rokov. V pozadí objekty Jednotného roľníckeho družstva na Podvorniciach

dy, ale zápasilo s nedostatkom pracovných síl. So súhlasom Okresnej poľnohospodárskej správy bola značná časť týchto pozemkov daná do bezplatného prenájmu Štátnemu majetku v Stupave a JRD si ponechalo asi 60 hektárov.

Na pozemkoch smerom od Karlovej Vsi sa v rokoch 1965 - 66 budujú inžinierske siete, odstraňujú sa porasty, asanujú sa domy v Lúgoch, Dražiciach a Záluhách. Počnúc rokom 1967 sa v južnej časti dúbnavského chotára začína bytová výstavba a pre občanov starej Dúbravky mnohé problémy s vykupovaním pozemkov.

V tejto atmosfére prichádzajú udalosti rokov 1968 - 69, kde jedným z hlavných protagonistov bol aj dúbnavský rodák Gustáv Husák. Jeho úlohu v tomto dianí po roku 1989 zhodnotili historici. Faktom však je, že nie každý súhlasil s vývojom udalostí. V Dúbravke sa objavovali nápisy proti vstupu okupačných vojsk Varšavskej zmluvy. V dôsledku týchto udalostí bol z funkcie predsedu národného výboru odvolaný Štefan Hatala a na jeho miesto nastupuje Július Vavro.

Na Záluhách sa už týčia prvé panelové domy a výstavba sa stále viac približuje k starej dedine. Po vypršaní nájomnej zmluvy preberá JRD pozemky od Štátnych majetkov, ale kvôli výstavbe sú asanované aj jeho hospodárske budovy na Podvorniciach, takže družstvo zaniká.

Tragédia vyhnaných dúbavských rodín

Pod patronátom bývalého komunistického režimu boli v roku 1952 z Dúbravy násilne vyhnané nevinné rodiny viacerých Dúbavčanov. Tento zločin bol vykonaný v rámci tzv. akcie B, počas ktorej sa malo v Bratislave uvoľniť 1500 bytov. Na jeseň spomínaného roku navštevovali špeciálne vytvorené skupiny komunistov z Dúbravy posilnené súdruhmi z Bratislavy príbytky niektorých dúbavských rodín a vynášali v nich ortiele, ktoré boli rozsudkami bez súdov. Napriek tomu, že nikto z tých nešťastných ľudí sa ničím neprevinil. Postihnuté rodiny potom boli v októbri 1952 násilím vystahované z Dúbravy. Ešte aj teraz, s odstupom pol storočia, mám pred sebou hrôzu tých čias. Vidím uplakané pohľady a bezradnosť v očiach otcov.

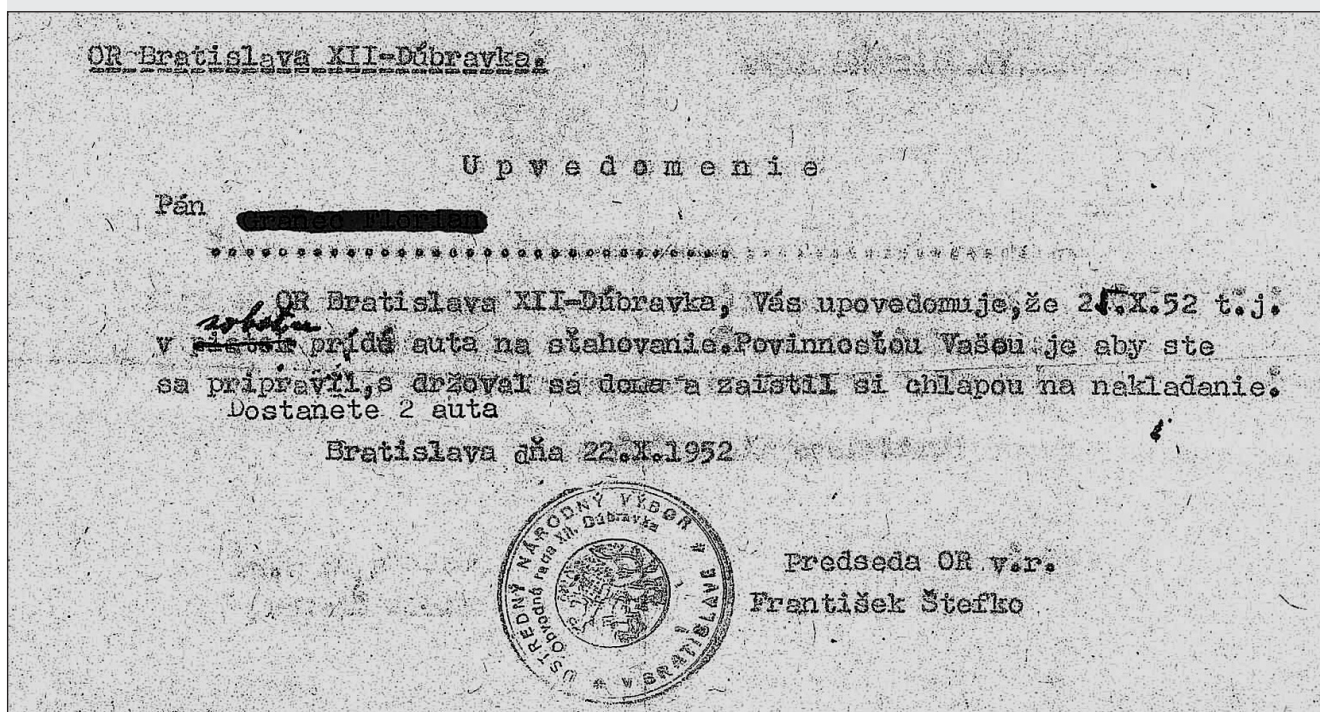
Tragédia dúbavských rodín vyhnaných z ich domovov sa začala tým, že s najnutnejšími potrebami k prežitiu museli opustiť svoje domovy, ktoré si s odriekaním vybudovali. Na pristavené nákladné autá si so sebou brali len to, čo sa im mohlo pomestiť do jednej miestnosti v mieste ich nového bydliska. Tieto úbohé provizórne sklady ľudí a ich najnevýhnutnejších vecí boli rozsiate po celom Slovensku. O všetok ostatný hnutelný a nehnuteľný majetok ich komunistický režim okradol. Ako súbežné opatrenie s vyhnaním rodiny z rodnej obce,

ich však ešte naviac postihlo preradenie všetkých jej členov do kategórie nespoľahlivých občanov. Čo v tých časoch znamenal takýto biľag pre označovaných ľudí, o tom by sa dali písať celé príbehy. Niektoré vyprázdnené domy po vyhnaných Dúbavčanoch boli použité pre zabezpečenie násilnej kolektivizácie a na iné potreby vtedajšieho režimu. Ďalšou tragédiou Dúbavčanov však bolo aj to, že o ich násilnom vystahovaní nerozhodovali cudzí ľudia, ale vlastní rodáci. Väčšina aktérov týchto smutných udalostí už pomrela, ale niektorí pamätníci týchto čias z oboch strán barikády ešte žijú. V tých jedných zostal ťaživý pocit krivdy spáchaný na ich životoch, v tých druhých sa možno pohllo svedomie. Možno.

Po rokoch vyhnanstva sa v neskorších časoch zmierňovania politických pomerov vyhnaní Dúbavčania postupne vracali naspäť do Dúbravy. Zbedačení na duši, tele i majetku, si postupne začali obnovovať svoju prerušenú existenciu v rodnej obci. Niektorých v dôsledku vytrpených strádání opustilo zdravie. Dôsledok prežitých útrap ich poznačil na celý zvyšok života a viacerí sa svojho návratu nedožili.

VÍT GRANEC

DÚBRAVSKÉ NOVINY 10/2002

Smutne známe päťdesiate roky sa podpísali aj na životoch sedemnástich dúbavských rodín. Na vystahovanie z domovov stačil v tých časoch zdrap papiera plný gramatických chýb a preklepov.

Stavia sa

Oblasť poskytla možnosť výstavby v troch celkoch - Karlova Ves, Dúbravka a Lamač. Celkove sa počítalo s výstavbou 16 tisíc bytov. Až v 80-tych rokoch sa výstavba rozšírila i do mestskej časti Devínska Nová Ves a pripravovala sa výstavba Záhorského sídelného pásu smerom k Stupave.

dúbravské sídlisko

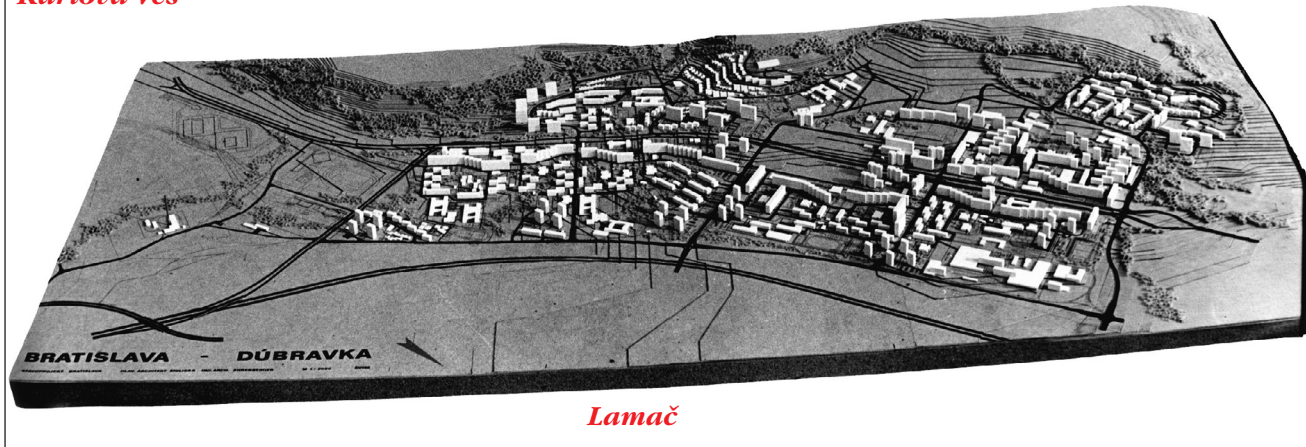
Po oslobodení v roku 1945 hospodársky, politický, spoločenský a kultúrny význam Bratislavy neustále narastal. Rozvoj priemyselnej základne si vynútil i budovanie terciárnej sféry. Počiatočná rozptýlená bytová výstavba bola spoločensky i ekonomicky málo efektívna a to bol dôvod na prijatie novej koncepcie rozvoja mesta a spracovanie smerného územného plánu Bratislavy. Koncepcia rozvoja i smerný územný plán boli schválené

vládnym uznesením č. 208/1966. Zvýraznenie postavenia Bratislavy ako hlavného mesta Slovenskej socialistickej republiky doplnil i ústavný zákon číslo 143/1968. Bratislava sa stala sídlom slovenských politických a správnych orgánov, centrom vedeckých, kultúrnych a medzinárodných inštitúcií.

Smerný územný plán (SÚP) vychádzal z vtedy reálnych možností spoločnosti, pričom riešil umiestnenie investícií tak, aby v budúcnosti neboli na prekážku rozvoja mesta. Výstavba mala čo najviac

Karlova Ves

Devínska Nová Ves

Lamač

Urbanistický model poskytuje obraz o budúcom sídliskovom komplexe Dúbravka. Pre lepšiu predstavu sme doplnili smery na susedné mestské časti. Model je totiž situovaný, ako keby sme sa na budúce sídlisko pozerali z vtáčej perspektívy sponad Lamača.

zodpovedať požiadavkám vytvorenia zdravého životného prostredia.

Po výstavbe prvých sídlisk na uliciach Malinovského (Šancová), Februárového víťazstva (Račianska) a Hostinského sa začalo s výstavbou obvodu Ružinova pre približne 60 tis. obyvateľov. Súbežne s výstavbou tohto obvodu podľa SÚP sa pripravilo rozšírenie mesta smerom na západ. Táto oblasť poskytla možnosť výstavby v troch celkoch – Karlova Ves, Dúbravka a Lamač. Celkove sa počítalo s výstavbou 16 tisíc bytov. Až v 80-tych rokoch sa výstavba rozšírila i do mestskej časti Devínska Nová

Pohľad na stavenisko sídliska Podvornice III, približne v polohe dnešnej Homolovej ulice

Ves a pripravovala sa výstavba Záhorského sídelného pásu smerom k Stupave.

Nasmerovanie hromadnej bytovej výstavby na západ pre konfiguráciu terénu a zaujímavé prírodné prostredie (vzdych, lesy, Devínska Kobyla, Záhorská nížina) umožnilo dosiahnuť lepšie architektonické i urbanistické výsledky ako napr. v Ružinove.

KOMPLEXNÁ BYTOVÁ VÝSTAVBA

V samotnej Dúbravke začala komplexná bytová výstavba (KBV) sídliskom Záluhy I, ktorého osnova je určená osou dvoch komunikácií - mestskou štvorprúdovou komunikáciou s električkovou dopravou vedúcou z Karlovej Vsi do Dúbravky na juhu a trasou diaľnice D1 na severe. Od sídliska v Karlovej Vsi bola pôvodne táto lokalita oddelená prelukou v šírke asi jedného kilometra, ktorá sa v posledných rokoch postupne zastavuje.

Na západnej strane územia boli v rokoch 1971-75 dostavané sídliská Záluhy II a Podvornice I - IV, ktoré s bývalou obcou Dúbravka splynuli do jedného kompletného sídliskového celku o celkovom počte asi 12 800 bytov s asi 38 tisícmi obyvateľov (údaje o počte obyvateľov sú rozdielne, Štatistický úrad z roku 2001 uvádza 35 199 obyvateľov).

Podrobné vzťahy sídliska k okoliu a jeho urbanistické stvárnenie určoval podrobný územný plán (PÚP). Tento východiskový dokument bol spracovaný na oblasť Dúbravka-Záluhy, (Záluhy I, II), ktorý bol schválený radou NV Bratislava dňa 11. októbra 1966 a Dúbravka-Podvornice (Podvornice I - IV) schválený radou NV Bratislava dňa 12. augusta 1969 a 10. augusta 1971.

Zástavba na budúcej Tranovského ulici fotografovaná pravdepodobne z dnešnej Brižitskej

ZÁLUHY I

Urbanisticky je osnova sídliska určená osami dvoch súbežných komunikácií – mestskou komunikáciou M. Sch. Trnavského a diaľnicou D1. Rovnobežne s mestskou dopravnou tepnou je riešená hlavná pešia os so súbežným pásmom občianskej vybavenosti sídliska. Sídlisko je členené do dvoch okrskov, ktoré sú oddelené Bagarovou ulicou, vedúcou kolmo na os spomínaných dvoch cestných ťahov. V roku 2000 bola Bagarova ulica prepojená na ulicu Janka Alexyho a na Beňovského ulicu.

Prvú zónu reprezentuje centrálna vybavenosť sídliska – obchodné stredisko, dom služieb, reštaurácia, zdravotné stredisko, parkovacie plochy a hromadné garáže. Druhá zóna reprezentuje bytový fond s detskými jaslami, škôlkami a ihriskami. V tretej zóne sú školské a telovýchovné zariadenia. Táto zóna vyúsťuje do parkového priestoru (Park družby) s kontaktom do voľnej prírody.

Spracovateľom projektu bol Stavoprojekt Bratislava, hlavným architektom Ing. arch. Ilja Skoček.

ZÁLUHY II

Osnovu sídliska určuje jeho poloha v obvode Dúbravka – Lamač. Mestská komunikácia – ulica M. Sch. Trnavského s električkovou traťou a autobusovou dopravou je osou osídlenia, na ktorú sú naviazané jednotlivé obytné súbory. Z hlavnej triedy na sídlisko smerujú tri odbočenia sídliskových komunikácií, ulice Hanulova, Švantnerova a Pod záhradami. Tieto vytvárajú dva samostatné okruhy, z ktorých sú prístupné priamo alebo pomocou obslužných komunikácií všetky objekty a odstavné plochy

Pohľad na Záluhy I a II sponad lamačského kameňolomu

Konštrukčné systémy bytových domov

Bytové domy, nachádzajúce sa v Dúbravke, sú zhotovené z rôznych konštrukčných sústav prevažne montovanej panelovej technológie. Kým na prvom sídlisku Záluhy I to bol miestny variant bytových objektov (T06-B a T08-B) na ďalších sídliskách

prevláda miestny typ ZT a ZTB (v oboch prípadoch ide o priečny nosný systém, železobetónové steny a stropy). Obvodový plášť je jednovrstvový keramzitobetón s cementovým povrchom a plaveným kremielkom.

V centre boli neskôr doplnené bytové domy v sústave BA-NKS, (Saratovská ul.) so sendvičovým alebo pórobetónovým plášťom. Išlo o overenie konštrukčnej sústavy vyrábanej v petržalskej panelárni k použitiu v mestskom sektore Petržalka. Díelce sa vyrábali na strojovo-technologickom zariadení dovezenom z Dánska od firmy Thomas Schmidt alebo atypickými tradičnými technológiami s nosným oceľovým skeletom (štyri vežové domy na Alexyho ulici) s obvodovým plášťom z pórobetónu s keramickým mozaikovým povrchom (na fotografii).

Po roku 2002 sa bytová výstavba sústredila na lokalitu medzi Saratovskou ulicou a Agátovou ulicou a na Nejedlého ulici technológiou liateho betónu, na Koprivnickej ulici tradičnou murovanou technológiou a v súčasnosti sa začalo s výstavbou polyfunkčného domu Rustika vedľa domu kultúry. Pripravená je výstavba medzi obchodným domom Lidl a poštou, a individuálne sa pripravuje mierne zahusťenie v lokalite súčasného obchodu Polianka, na Švantnerovej ulici, ulici Pri kríži a pod. Konštrukčné systémy a technológie začínajúcich či pripravovaných stavieb nie sú nám známe.

Hoci sídlisko Záluhy II je samostatný komplex, vytvára so sídliskom Záluhy I jeden urbanistický celok i čo do kapacity občianskych zariadení. Bezpečný priechod cez hlavnú triedu je riešený podchodom pre peších pod obchodom Jednota (Skleník), ktorý vyúsťuje pri Dome služieb.

V rámci sídliska sa v roku 1973-75 zrealizoval dom dôchodcov vyššieho typu (toho času pre zaslúžilých členov komunistickej strany), dnes je to Dom jesene života o kapacite 176 lôžok. V roku 2004 bola začatá dostavba pavilónu pre dôchodcov trpiacich Alzheimerovou chorobou o kapacite ďalších 48 lôžok.

Spracovateľom projektu celej Dúbravky bol Stavoprojekt Bratislava, hlavným architektom Ing. arch. Imrich Ehrenberger.

PODVORNICE I

Sídlisko Podvornice I je pokračovaním komplexnej bytovej výstavby obvodu Bratislava IV v časti Dúbravka - Lamač. Nachádza sa medzi Saratovskou ulicou a vysokonapäťovým vedením, na juhu hraničí so sídliskom Záluhy I (ulica Janka Alexyho) a na severe s bývalým areálom Tesly - Elektroakustika. Územne je prvá stavba rozdelená na dva okrsky, ktoré sú medzi sebou oddelené Drobného ulicou. Západne od sídliska Podvornice I sa nachádza sídlisko Podvornice II. Na hranici týchto stavieb pozdĺž Saratovskej ulice sa počítalo s centrom spoločným pre celý súbor Dúbravka-Podvornice. Táto plocha centra zostala pre nedostatok financií, ktoré mesto sústreďovalo najmä na bytovú výstavbu, nedobudovaná a až v roku 1986 bol dokončený a daný do užívania dom kultúry (DKD) a v roku 2006 obchodné centrum BILLA. Pôvodne navrhnutú promenádnú trasu pozdĺž Saratovskej ulice, na ktorej sa nachádzajú obchody, zdravotné stredisko, parkovisko a pod., zachováva aj súčasný návrh riešenia zóny Dúbravka-centrum, s budovaným polyfunkčným domom Rustika a navrhnutým výškovým domom pri DKD, ktorý bude dominantou Dúbravky. Vybavenosť je doplnená školskými zariadeniami a Gymnázium na Bílikovej ulici.

Hlavným architektom bola Ing. arch. Štefánia Krumlová.

V roku 2001 bolo dokončených 100 bytov a 50 podzemných garáží pre mladé rodiny na Nejedlého ulici. Na Agátovej ulici je vo výstavbe súbor stavieb Dúbravka 200 zatiaľ s 271 bytovými jednotkami a podzemnými garážami a v roku 2005 bola začatá výstavba troch polyfunkčných domov s kapa-

Nový park dostal názov „Peknička“

Všeobecným veselím a ohňostrojom sa skončil krst športovo-oddychového areálu na Pekničkovej ulici, ktorý sa konal v sobotu popoludní 24. augusta 2002. V rámci oficiálneho programu, ktorý otvorili Dúbravské mažoretky a Klnka, odovzdal zástupca zhotoviteľa diela symbolický kľúč od parku starostovi Dúbravky Petrovi Polákovi, čím trinásťmiliónová investícia začala žiť vlastným životom. „Som rád, že sa nám podarilo splniť, čo sme slúbili. Revitalizácia detských ihrísk a športovísk bola jednou z našich priorit v tomto volebnom období,“ povedal sta-

V kultúrnom programe pri otvorení nového parku „Peknička“ vystúpila aj skupina historického šermu Bandérium

rosta pri preberaní kľúča. Nasledoval bohatý kultúrny program, ktorý uvádzala moderátorka STV Gabika Pirošková. Na športoviskách prebehli súťaže v šikovnosti detí, imitátor Peter Masár zaspieval na nerozoznanie od Heleny Vondráčkovej a skupina historického šermu Bandérium predviedla bojové scény, ktoré zaujali pozornosť všetkých návštevníkov, najmä však detí. Z navrhovaných názvov (Lienka, Pohoda, Peknička, Stonoha) napokon zvíťazilo pomenovanie Peknička, ktoré dostalo najviac hlasov. Na improvizovanom pódiu sa striedali tri hudobné skupiny - Starý orchestrion, Militia a Živá hudba.

DÚBRAVSKÉ NOVINY 9/2002

citou 204 bytov a 291 garáží na spojnici Nejedlého ulice a Ulici Na vrátkach.

PODVORNICE II

Sídlisko je z južnej strany ohraničené ulicou Pod záhradami, zo západnej a severnej strany ulicou Pri kríži, na východnej strane hraničí s Podvornicami I. Prepojenie pre peších medzi týmito stavbami je cez podzemný podchod pod Saratovskou ulicou. Samotné sídlisko je riešené tak, že prevláda 8-podlažná radová zástavba, medzi ktorú sa začleňuje nízka štvorpodlažná v kombinácii s vežovými 13+1-podlažnými bodovými a doskovými objektmi.

Obytné skupiny boli v exteriéri dotvorené drobnou architektúrou, detskými ihriskami a plastikami. Pôvodne navrhnuté detské ihriská mali strážne domčeky (Sloník a pod.) pre umiestnenie zariadení na hranie. Dnes sú tieto domčeky sprivatizované alebo zdemolované (Sekurisova ul.) a už neslúžia svojmu pôvodnému účelu.

Pôvodné obchodné stredisko Saratov s Domom služieb, umiestnené v štvrtovom centre a zrealizované v rámci stavby Podvornice I bolo v roku 2004

Pohľad na Podvornice I sponad lamačského kameňolomu

zrekonštruované na moderný obchodný dom s veľkopredajňou potravín BILLA, drogériou DM a pobočkou Slovenskej sporiteľne. Tieto prevádzky sú na oboch podlažiach doplnené tradičným mixom obchodov a služieb (odevy, obuv, papier, kaderníctvo, oprava obuvi, chovateľské potreby, reštaurácia, kaviareň, videopožičovňa, atď.). Auto-

Pohľad na časť Záluž a na Ul. Janka Alexyho z lamačskej strany

rom objektu, ktorý bol postavený v roku 1978-79 je Ing. arch. Imrich Ehrenberger. Autormi rekonštrukcie sú Ing. arch. Dušan Krepop a Ing. arch. Pavol Suchánek. Zastavaná plocha je 4200 m², celová úžitková plocha je 12 000 m².

Do sídliskového celku sú zakomponované dve základné školy a jedna stredná škola – SPŠE na ul. Karola Adlera. Hlavným architektom sídliska bol Ing. arch. Jozef Slíž.

PODVORNICE III

Hranice sídliska z východnej strany tvorí komunikácia Pri kríži, za ktorou je sídlisko Podvornice II, zo severnej strany ho ohraničuje záhradkárska osada, západnou hranicou sú ulice Tranovského a Brižitská, na južnej strane postupne nadväzuje hromadná panelová zástavba na rodinné domy na Tranovského a Popovovej ulici. Terén je tu značne svahovitý smerom k ulici Pri kríži. V sídlisku prevláda 4-podlažná radová zástavba, západným smerom je doplnená 12+1-podlažnými bodovými a doskovými domami. V jednom z doskových domov je v súčasnosti umiestnený Domov dôchod-

cov Pri kríži o kapacite 170 lôžok, ktorý je v správe hlavného mesta. Hlavným architektom bol Ing. arch. Imrich Ehrenberger.

PODVORNICE IV

Štvrtá stavba – štvrtové centrum Podvornice IV bola schválená radou NVB dňa 1. 12. 1970 v technológii ZTB. Nadriadené orgány rozhodli, že na

Centrom kultúrneho diania v Dúbravske je od roku 1986 nový dom kultúry

Nočný záber na Kostol Ducha svätého. Vpravo obchodný dom LIDL, ktorý bol otvorený v decembri roku 2005

V zrekonštruovaných priestoroch obchodného domu Saratov okrem veľkopredajne potravín Billa našlo strechu nad hlavou vyše tridsať prevádzok

tejto stavbe sa vykoná overenie technológie BA-NKS. Novinkou tejto technológie na rozdiel od predchádzajúcich typov bolo, že bolo možné uplatniť niekoľko rozponov. Išlo o progresívny vý-

vojový stupeň v celomontovaných panelových systémoch. Jeho hodnota spočívala v možnosti dostatočného odstupňovania bytových priestorov v bytoch jednotlivých kategórií. Táto zmena v tom čase vyvolala prepracovanie celého zastavovacieho plánu a zvýšenie počtu bytov oproti pôvodnému riešeniu. Bytové domy sú 6+1- a 12+1-podlažné v technológii BA-NKS a u atypických pavlačových objektov je to 6+1 a 11+1 podlaží. Výšková podlažnosť vychádzala z architektonických zámerov, aby centrum sídliska bolo kompozičnou dominantou súboru. Výškové zónovanie vplynulo aj z malej rozlohy Podvorníc IV, čo si vyžiadalo koncentrovanú vysokú zástavbu. Prístup k bytovému objektom je z ulíc Repaškého, Drobného a Saratovskej. Projektované nadchody pre peších nad Saratovskou ulicou, ktoré mali zabezpečiť bezkolízne prepojenie s obvodovým centrom (DKD) sa už nezrealizovali.

Spracovateľom projektu bol Stavoprojekt Bratislava, hlavným architektom Ing. arch. Imrich Erenberger.

Pohľad na Záluhy z Bazovského ulice krátko po daždi. Zľava obytné domy na Červenákovej a Bagarovej ulici.

INDIVIDUÁLNA BYTOVÁ VÝSTAVBA

Súčasne s hromadnou bytovou výstavbou sa začala aj individuálna výstavba terasových a rodinných domov na uliciach Plachého, Chrobákovej, Jura Hronca, Talichovej, Bezekovej, Popovovej, Tranovského a v Tavaríkovej osade. Táto výstavba je prevažne v tradičnej murovanej technológii so železobetónovými prefabrikovanými alebo montovanými keramickými stropmi, klasickými výplňami otvorov a povrchovými úpravami. V rokoch 1970-90 sa stavali väčšinou domy s plochými strechami, neskôr sa prešlo na domy so sedlovými strechami s využitím podkrovia, v poslednom čase sa stavajú domy typu „bungalov“. V súčasnosti sa individuálna výstavba realizuje na lokalite Brižite, v Tavaríkovej osade a pripravuje sa územie Pod horným vodojemom. Ďalej je záujem o výstavbu v chránenom území Bukovina, Horné Krčace a na Na vrátkach. Individuálna výstavba nových a rekonštruovaných domov sa prejavila i v samotnej starej Dúbravke, kde pamiatkovo chránená Jadranská ulica doznala výrazných zmien. Obnovili či postavili sa nové domy v pôvodnej podobe, vyrástli nové domy na Strmých sadoch či na ulici k Horánskej studni. Záujem je o obidve strany Tavaríkovej osady, Dolné Krčace, Bukovinu a Velkú Lúku. S výstavbou bude možné začať až po schválení a zapracovaní lokalít do Územného plánu Bratislavy.

VYŠŠIA OBČIANSKA VYBAVENOSŤ

Vyššiu občiansku vybavenosť sídliska Dúbravka sa nedarilo dobudovať až do konca minulého storočia. Okrem domu kultúry, zimného štadióna, futbalového štadióna či kúpaliska Rosnička, v Dúbravke chýbala obchodná sieť, služby a reštauračné zariadenia. Stále chýbali plochy na šport, rekreáciu a oddych, na rastúcu potrebu parkovania vozidiel, mimoúrovňové komunikačné priechody a duchovné centrum. Tento nedostatok sa začal vyplňať až v roku 2002, keď sa otvoril v centre Dúbravky kostol Ducha svätého s vlastným parkoviskom pre 41 vozidiel, ukončila sa výstavba Centra voľného času (Club Penati) na Agátovej ulici, pre deti bol vystavaný park Peknička na Pekníkovej ulici. Na šport a rekreáciu sa zrealizovalo viac ako 30 tenisových kurtov prevažne súkromnými podnikateľmi, a to najmä v menej využitých športových areáloch škôl alebo v parkoch či pri detských ihriskách. Na Agátovej ulici bola otvorená strelnica. Na Trhovej ulici sa v rokoch 2004-2005 ukončila výstavba trhoviska - objektov po-

TESCO Lamač má najbližšie k Dúbravke

V roku 1996 vstúpila na Slovensko spoločnosť TESCO Stores a 1. apríla otvára na Slovensku už svoj dvadsiaty supermarket, štvrtý na území Bratislavy.

Prvého apríla o siedmej hodine vstúpili prví návštevníci do supermarketu na okraji diaľnice

Oficiálne sa mu hovorí TESCO Lamač, z väčšej časti je postavený na území Karlovej Vsi, najbližšie však má k Dúbravke...

vedľa benzínovej pumpy, ktorý je dostupný v oboch smeroch. Ako jediný na Slovensku má dve poschodia a dve tretiny parkovacích miest sa nachádzajú pod samotnou budovou.

Hypermarket TESCO Lamač bude otvorený 24 hodín denne a sedem dní v týždni. Na predajnej ploche vyše 10-tisíc metrov štvorcových ponúkne viac ako 60-tisíc druhov výrobkov. K dispozícii bude 40 pokladní, 780 parkovacích miest, 200 košíkov, 950 vozíkov, z toho 100 s plytkým dnom. Okrem toho sú pripravené vozíky s detskou sedačkou, vozíky - autička pre deti a vozíky pre handicapovaných.

V ponuke budú výrobky potravinárskeho, textilného a priemyselného tovaru. Celý obchod má prehľadné značenie, na zákazníkov bude dobre pôsobiť jeho farebnosť a prevádzka bude vyznievať útulným a teplým dojmom.

DÚBRAVSKÉ NOVINY 4/2004

hostinských a stravovacích zariadení a doplnkových drobných predajní a služieb. Oproti domu kultúry sa vybudoval obchodný dom Lidl s parkoviskom a kruhovým objazdom. V roku 2006 sa začala výstavba novej Bolly s parkoviskom pre 94 vozidiel, ktorá je prístupná zo Saratovskej ulice a zrevitalizoval sa Park družby, na ktorý zastupiteľstvo vynaložilo vyše 10 mil. Sk.

Pod domom kultúry bol vybudovaný štvordráhový bowling s reštauračným zariadením, vedľa futbalového štadióna v starej Dúbravke je krytá tenisová hala s dvojdráhovým bowlingom, pohostinstvom a barom.

V starej i novej Dúbravke pribudlo množstvo drobných obchodov (Duchoň, potraviny na Saratovskej ul., Fedákovej ul. a pod.), reštauračných a pohostinných zariadení (U Šrámka, U Kováča, Rosnička, Športový pub, Black Rose, Orim, Duna a pod.) a niekoľko prevádzok drobných služieb (obuvník, šitie a obnova bielizne, soláriá, kadebníctva a pod.). Rozvoj zariadení bol daný trhovým hospodárstvom a zmenou politicko-ekonomického spôsobu života po roku 1989.

TECHNICKÁ VYBAVENOSŤ

V oblasti technickej vybavenosti sídlisk Dúbravka - Záluhy I, II a Podvornice I-IV sa do dnešného času prakticky nič nezmenilo.

Zásobovanie teplom - je naďalej zabezpečované dvomi vykurovacími systémami. Prvým je pri-

Slávnostne sme vstúpili do Únie

Vstup do Európskej únie zostane pre Dúbravčanov pamätným nielen pre svoj politický a historický význam, ale aj pre množstvo podujatí, ktorými bol sprevádzaný. V piatok 30. apríla predpoludním vyrástlo pred domom kultúry kryté pódium a popoludní

postavili dúbravskí hasiči aj tradičný máj. V piatok podvečer vystúpila Ilona Csáková a skupina Brouci (na fotografii), ktorej sa podarilo vytvoriť medzi obecnstvom skvelú atmosféru. V sobotu popoludní odznel slávnostný príhovor starostu Dúbravky Petra Poláka, ktorý okrem iného privítal Dúbravčanov v Európskej únii a súčasne uviedol vystúpenia skupín Klnka, Dolina, Májovanka, detí zo ZUŠ E. Suchoňa, keltskej hudby v podaní skupiny Merehan či košického Súboru írskych tancov.

DÚBRAVSKÉ NOVINY 6/2004

Individuálna výstavba je zameraná hlavne na rekonštrukciu pôvodných domov

márny prívod horúcej vody z výhrevne na Poliankach do výmenníkových staníc umiestnených v budovách alebo samostatných objektoch. Druhý systém, ktorý bol uplatnený na Podvorniciach II-IV, rieši zásobovanie teplom formou samostatných blokových teplovodných nízkotlakových kotolní na spaľovanie zemného plynu. Týmto riešením odpadli primárne teplovodné kanály. Sekundárnymi rozvodmi sa vykurovacia voda i teplá úžitková voda dostáva do objektov a bytov. Teplovody sú vedené v kanáloch a sú izolované proti tepelným stratám.

V roku 2004 začala rekonštrukcia sekundárnych rozvodov, ktorá je potrebná z hľadiska dožívajúcej izolácie potrubia a aj samotných oceľových rúr. Súčasne s touto rekonštrukciou sa modernizujú kotolne a inštalujú objektové merače tepla. Celková rekonštrukcia má byť ukončená v roku 2008 a náklady na časť, ktorá je v majetku obce (kotolne a príslušné rozvody), sú viac ako 110 mil. Sk. Rekonštrukcie vykonávajú firmy Bratislavská teplárenská, a.s. a C-Term, s.r.o.

Zásobovanie elektrickou energiou - sídliská sú napojené cez murované trafostanice káblami 110/22 kV na napájaciu rozvodňu v Lamači. Sekundárny rozvod 3x380/220 V je realizovaný káblami mrežovým systémom, ktorý zabezpečuje maximálnu bezporuchovosť prevádzky. Výtahy sú pripojené samostatným vedením, nezávislým od hlavného domového vedenia. Verejné osvetlenie

Tenisové kurty na Lysákovej ulici

Tridsať prevádzok na jednom mieste

Do Vianoc ešte ostávali dva mesiace, keď obyvatelia Dúbravky dostali prvý darček. Obchodný dom Saratov v rozšírenom a zrekonštruovanom šate bol otvorený 3. novembra 2004. Spoločnosť Slovak Investment Group investovala 120 miliónov korún do komplexnej prestavby obchodného domu a výstavby nového parkoviska.

Starosta Dúbravky Peter Polák a predseda predstavenstva Ivan Ostrihoň prestrihnutím pásky otvorili zrekonštruované obchodné centrum Saratov

Predajná plocha poschodí sa zväčšila na viac ako 5000 m², ďalších 2000 m² tvoria skladovacie priestory. Samozrejmosťou je i bezbariérový prístup - v strede komplexu sa nachádza eskalátor a výtah, príslušné parkovisko pojme 100 áut. Zavedený systém umožní s nákupným vozíkom prísť až k automobilu.

Projekt vypracovala architektonická kancelária Krepop a Suchánek. Investor rešpektoval aktuálny multifunkčný trend - spájanie nákupu so zábavou a oddychom.

V zrenovovaných priestoroch komplexu Saratov našli nové priestory supermarket Billa, drogéria, predajňa elektrospotrebičov, módné butiky, papiernictvo, kvetinárstvo, kaviareň, stánok s tlačou a pod. Sortiment služieb je tiež široký - banková inštitúcia, lekáreň, kaderníctvo, kozmetika, stávková kancelária, videopožičovňa - spolu asi tridsať prevádzok na jednom mieste.

DÚBRAVSKÉ NOVINY 12/2004

je výbojkové. Cesty s automobilovou dopravou majú osvetlenie na oceľových stožiaroch s výložníkmi, pešie chodníky majú parkové výbojkové svietidlá.

V rokoch 2001-2002 sa uskutočnila rekonštrukcia verejného osvetlenia, nakoľko rozvody elektrickej energie boli na mnohých miestach prerušené a viacero svietidiel bolo dlhodobo nefunkčných. Rekonštrukciu zabezpečovalo hl. mesto z vlastného rozpočtu a realizovala ju firma Siemens.

Vodovod a kanalizácia – vodovod, vzhľadom na výškové pomery terénu, je zrealizovaný v II. až IV. tlakovom pásme bratislavskej vodovodnej siete. Odkanalizovanie je zabezpečené systémom zberačov, uličných stok, jednotnou kanalizačnou sústavou do hlavného zberača A VIII. Celá pôvodná kanalizácia je spádovaná do povodia Dunaja. Stavby, ktoré sa v súčasnosti budujú za ul. Pri kríži (na Agátovej ale i na Nejedlého) sú napojené na nový kanalizačný zberač, cez čističku odpadových vôd, na povodie Moravy.

Komunikácie – sú zrealizované ako nadsídliskové i sídliskové. Saratovská ulica je riešená ako

Výškové obytné domy na Landauovej ulici pri pohľade z Bazovského ulice

Soľná jaskyňa v Dúbravke

Nadácia Harmony vznikla v roku 1991 ako naplnenie myšlienky Petra Dvorského – dať šancu deťom s diagnózou detskej mozgovej obrny. Iniciovala vznik a neustále podporuje chod Rehabilitačného centra v Dúbravke.

V pondelok 24. 11. 2005 otvorila Nadácia Harmony novú soľnú jaskyňu pre poskytovanie klimato-

Bývalý župan Ľubo Roman, riaditeľ nadácie Harmony Peter Dvorský a starosta Dúbravky Peter Polák strihajú pásku na prvej soľnej jaskyni v Dúbravke

terapie, ktorej prevádzku bude dotovať, aby sa minimalizovalo finančné zaťaženie pacientov centra. Rehabilitačnému centru od jeho vzniku vychádza v ústrety aj dúbravská samospráva a Bratislavský samosprávny kraj. To bol dôvod, pre ktorý pásku na novom zariadení strihali spolu s Petrom Dvorským aj bratislavský župan Ľubo Roman a starosta Dúbravky Peter Polák.

DÚBRAVSKÉ NOVINY 11/2005

mestská rýchlodráha s 2x7 m vozovkou, v strede s pásom pre električkovú dráhu. Sídliskové komunikácie sú široké 7m, prevažne zokruhované. Pôvodne sa počítalo s jednostranným parkovaním, dnes pri obojstrannom, ak je obojsmerná premávka, je potrebné parkovať polovicou vozidla na chodníku. Z tohto dôvodu mestská časť investuje i do zošikmenia obrubníkov.

Káblová televízia – tento spôsob šírenia televízneho signálu sa v Dúbravke začal realizovať až koncom 90-tych rokov minulého storočia. Dnes,

Vážnym problémom Dúbravky i celej Bratislavy je parkovanie. V súčasnosti sa pri vydávaní „záväzných stanovísk“ k stavebným povoleniam na väčšie objekty požaduje riešenie dostatočného množstva podzemných garáží alebo parkovacích miest.

okrem starej Dúbravky a ešte niekoľkých individuálnych stavieb, je na káblovú televíziu napojený každý obytný ale i spoločenský objekt. Pôvodne SKT, neskôr UPC ako šíriteľ signálu, ani napriek pôvodnému prísľubu a nadväzne i niekoľkým rokovaniam so starostom mestskej časti nepristúpil na napojenie rodinných domov v starej Dúbravke pre vysoké finančné náklady a nerentabilnosť investície. Dnes sa káblovým rozvodom šíri i internet a tiež je možné telefonické spojenie.

RIEŠENIE STATICKEJ DOPRAVY

Prudký rozvoj motorizmu v rokoch 1990-2000 spôsobil potrebu rýchleho reagovania na dobudovanie statickej dopravy, na výstavbu parkovacích a garážových státí a hromadných garáží. Vo volebnom období 1994-98 sa postavila jedna hromadná viacpodlažná nadzemná garáž na Bagarovej ulici. Ďalšia takáto garáž bola plánovaná na parkovisku pod „Dúbravankou“, tá sa však dodnes nezrealizovala. Pretože mestská časť nikdy nemala financie na výstavbu viacpodlažných garáží, vždy bola odsúdená na ponuku súkromných investorov. Preto sa väčšia pozornosť venovala budovaniu parkovísk na teréne a pozdĺž komunikácií. V súčasnosti sa pri vydávaní „záväzných stanovísk“ k stavebným povoleniam pre súkromných investorov bytových a polyfunkčných domov, jednoznačne požaduje riešiť dostatočné množstvo podzemných garáží alebo parkovacích miest. Tak tomu bolo v bytových domoch na Nejedlého ul., Agátovej ul.,

Koprivnickej ul., Trhovej ulici a tak tomu musí byť i pri zahusťovaní a dostavbe centra Dúbravky. Posledné povolené parkovanie na teréne sa zrealizuje na ulici Pod záhradami a bude parkoviskom Okresného súdu BA IV.

Súčasný rozvoj Dúbravky – smeruje k dobudovaniu základnej a vyššej občianskej vybavenosti, najmä obchodnej siete, bánk, ale i nadštandardných bytov, administratívy, športovo-rekreačných a dopravných stavieb. Nová komunikácia na Alexyho, tunel Sitina a cestné svetelné križovatky sú toho svedkom.

K Vianociam sme dostali LIDL

Takmer na deň presne rok po otvorení obchodného centra Saratov a obchodného domu Billa otvára svoju veľkopredajňu v Dúbravke aj firma LIDL. Na 1200 štvorcových metroch predajnej plochy si od novembra 2005 môžu Dúbravčania vyberať medzi vyše 400 výrobkami, ktoré ponúka táto obchodná sieť. Dúbravský LIDL je už päťdesiaty šiesty na Slovensku a piaty v Bratislave.

LIDL sa v krátkom čase stal najnavštevovanejšou predajňou v Dúbravke

Začiatky firmy Lidl siahajú do 30-tych rokov 20. storočia, keď bol v nemeckom meste Schwäbisch založený podnik s názvom Lidl a Schwarz veľkoobchod s potravinami a iným sortimentom. Neskôr sa aktivity rozdelili na oblasť diskontných predajní s potravinami pod firemným názvom Lidl a od 90-tych rokov existujú filieľky takmer vo všetkých krajinách Európy.

DÚBRAVSKÉ NOVINY 11/2005

Rekonštruujú sa školské zariadenia, zateplujú staršie bytové domy, vzniklo mnoho podnikateľských aktivít, rozvíjajú sa služby. Mesto sa snaží zlepšiť dopravu do centra Bratislavy. V starej Dúbravke sa obnovujú rodinné domy, začala nová výstavba na Brižite, v Tavárikovej osade i pod štadiónom. Vzniklo veľa športovísk a rekreačných zariadení ako sú Club Penati, kúpalisko Rosnička, IMET, zimný štadión, vybudoval sa park na Pekníkovej, zrevitalizoval sa park Družby. O oblasť kultúry sa stará vedenie domu kultúry, miestne informácie sprostredkovávajú Dúbravské noviny a Dúbravská televízia. Dobrá je spolupráca s klubmi dôchodcov a občianskymi združeniami. Samospráva na čele so starostom plní svoj sociálny program, stará sa o telesne postihnutých spoluobčanov, sociálne slabšie obyvateľstvo a mladé rodiny rôznymi finančnými výpomocami a poskytovaním služieb. Dúbravka sa stáva modernou mestskou časťou Bratislavy.

Pohľad z vtáčej perspektívy na Ušiakovu a Lysákovu ulicu

Tunel Sitina

Podľa informácií z ministerstva dopravy tunel Sitina by mohli otvoriť už koncom roka 2006. Výstavba tunela pokračuje aj podľa generálneho riaditeľa Národnej diaľničnej spoločnosti Dušana Faktora bez komplikácií. Definitívne dokončenie tunela bolo pôvodne plánované na apríl roku 2007. Stavebné práce sa začali v roku 2003, základné práce na tuneli boli do-

Tunel Sitina môže byť otvorený už koncom roka 2006

končené v roku 2005 a na tuneli začali montovať technické vybavenie – osvetlenie, vetranie a riadiace systémy. Pôvodné náklady na vybudovanie tunela odhadli na 3, 5 miliardy korún, výstavbu tunela financuje na 82% Japonská banka pre medzinárodnú spoluprácu, 18% peňazí poskytla slovenská strana. Odborníci už v minulom roku predpokladali, že suma sa zvýši. Tunel s dĺžkou 1, 5 km budú tvoriť dve samostatné tunelové rúry, každá s dvoma jazdnými pruhmi. Bude vybavený modernou technológiou, ktorá bude riadiť celý chod tunela: vetranie, osvetlenie, dopravu a v prípade kolíznych a nehodových situácií aj jeho uzavretie. Riadenie bude automatické aj manuálne z centrálného a podružných dispečingov. Okrem toho bude tunel vybavený pre havarijné situácie výklenkami SOS, požiarnymi vodovodmi a únikovými chodbami.

Tunel Sitina bude súčasťou diaľnice D2 Bratislava, úsek Lamačská cesta - Staré grunty a vyplní posledný chýbajúci úsek na ťahu diaľnice D2 z Českej republiky cez Bratislavu do Maďarska.